

XVIII
a m ž i a u s
studijos

6

LIETUVOS
Didžioji Kunigaikštystė
Personalijos. Idėjos. Refleksijos

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

XVIII
a m ž i a u s
studijos

6

LIETUVOS
Didžioji Kunigaikštystė
Personalijos. Idėjos. Refleksijos

Sudarytoja
RAMUNĖ ŠMIGELSKYTĖ-STUKIENĖ

Lietuvos istorijos
institutas

Vilnius
2020

XVIII amžiaus studijos | Eighteenth-Century Studies

Recenzuojamas tęstinis mokslo leidinys, leidžiamas nuo 2014 m. | Peer-reviewed journal published since 2014.

Redakcinė kolegija | Editorial Board

Pirmininkė | Editor-in-Chief

Prof. dr. Ramunė ŠMIGELSKYTĖ-STUKIENĖ

Lietuvos istorijos institutas

Atsakingasis sekretorius | Editorial Secretary

Dr. Adam STANKEVIČ

Lietuvos istorijos institutas

Dr. Lina BALAIŠYTĖ

Lietuvos kultūros tyrimų institutas

Prof. dr. Richard BUTTERWICK-PAWLIKOWSKI

Europos koledžas Natoline, Londono universiteto koledžas |

College of Europe, Natolin, University College London

Prof. habil. dr. Jolanta GELUMBECKAITĖ

Frankfurto prie Maino Goethe's universitetas | Goethe-Universität Frankfurt am Main

Doc. dr. Liudas GLEMŽA

Vytauto Didžiojo universitetas

Doc. dr. Robertas JURGAITIS

Vytauto Didžiojo universiteto Švietimo akademija

Prof. habil. dr. Janina KAMIŃSKA

Varšuvos universitetas, Pedagogikos fakultetas | Uniwersytet Warszawski, Wydział Pedagogiczny

Doc. habil. dr. Ilja LEMEŠKIN

Praho Karolio universitetas, Baltistikos centras | Univerzita Karlova v Praze

Dr. Andrejus MACUKAS | канд. гіст. н. Андрэй МАЦУК

Baltarusijos mokslų akademijos Istorijos institutas |

Інстытут гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі

Prof. habil. dr. Dariusz ROLNIK

Katovicų Silezijos universitetas | Uniwersytet Śląski w Katowicach

Dr. Gintautas SLIESORIŪNAS

Lietuvos istorijos institutas

Dr. Asta VAŠKELIENĖ

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas

Prof. habil. dr. Andrzej B. ZAKRZEWSKI

Varšuvos universitetas, Teisės istorijos institutas | Uniwersytet Warszawski, Wydział Prawa i Administracji

Svetainė internete | Website <http://www.istorija.lt/journals/xviii-amziaus-studijos/>

Redakcinės kolegijos adresas | Contact address

Lietuvos istorijos institutas

Kražių g. 5, 01108 Vilnius, Lietuva

El. paštas smigelskyte.stukiene@gmail.com

Knygos leidybą pagal „Valstybinę lituanistinių tyrimų ir sklaidos 2016–2024 metų programą“

finansavo Lietuvos mokslo taryba (sutarties Nr. S-LIP-19-76)

Sponsored by the Research Council of Lithuania

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės

Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

© Sudarymas, Ramunė Šmigelskytė-Stukienė, 2019

© Straipsnių autoriai, 2019

© Lietuvos istorijos institutas, 2019

ISBN 978-609-8183-73-3

ISSN 2351-6968

TURINYS

Pratarmė / *Ramunė Šmigelskytė-Stukienė* . . . 8
Foreword / *Ramunė Šmigelskytė-Stukienė* . . . 12

PERSONALIJS

Jolita Sarcevičienė

„Ieškau jūsų mylistos pono po visas keturias pasaulio šalis...“ Antano Kazimiero Sapiegos laišakai Merkinės administratoriui Vaitiekui Kuževskiui . . . 18
“I am Looking for your Grace in all Four Corners of the World...” Letters of Antoni Kazimierz Sapieha to Administrator of Merkinė Wojciech Kurzewski. *Summary* . . . 43

Bernadetta Manyś

Samotna w miłości? Autokreacja epistolograficzna Anny z Mycielskich Radziwiłłowej . . . 44
Meilės vienišė? Epistolografinis Onos Mycielskytės-Radvilienės sąjūvaizdžio kūrimas. *Santrauka* . . . 56

Андрей Мацук

Деятельность Леона Казимира Шемета в общественно-политической жизни Великого княжества Литовского в первой трети XVIII в. . . . 57
Leonas Kazimieras Šemeta Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės visuomeniniame-politiniame gyvenime XVIII a. pirmaisiais dešimtmečiais. *Santrauka* . . . 70

Tomasz Ciesielski

Dwa poselstwa oboźnego litewskiego Ignacego Ogińskiego na dwór petersburski. Rola Litwinów w kontaktach dyplomatycznych z Rosją w latach 1711–1763 . . . 71
Dvi Lietuvos stovyklininko Ignato Oginskio pasiuntinybės į Sankt Peterburgą: lietuvių vaidmuo diplomatinuose santykiuose su Rusija 1711–1763 metais. *Santrauka* . . . 104

Dariusz Rolnik

Tropem politycznym i ideologicznym podróży petersburskiej Adama Chmary ostatniego wojewody mińskiego (1793) . . . 106
Politiniai ir ideologiniai paskutiniojo Minsko vaivados Adomo Chmaros kelionės į Sankt Peterburgą pėdsakais (1793 m.). *Santrauka* . . . 116

Aldona Prašmantaitė

Pranciškaus Ksavero Mykolo Bohušo SJ bažnytinės karjeros bruožai . . . 117
Strokes from the Career of Franciszek Ksawery Michał Bohusz. *Summary* . . . 135

IDĖJOS, SIMBOLIAI, PRAKTIKA

Vilius Mačkinis

Prigimtinės tvarkos idėja kaip Mykolo Pranciškaus Karpavičiaus politinio mąstymo pagrindas . . . 138

Idea of Natural Order as a Basis for Political Thinking in the Sermons of Mykolas Pranciškus Karpavičius. *Summary* . . . 168

Magdalena Górska

Emblematyka w Rzeczypospolitej epoki Oświecenia – metamorfozy tradycji symbolicznej . . . 170

Abiejų Tautų Respublikos emblematika Apšvietos epochoje – simbolikos tradicijos metamorfozės. *Santrauka* . . . 189

Stanisław Witecki

Józef Kazimierz Kossakowski and the Everyday Life of Priests in the Polish-Lithuanian Commonwealth in the Period of Enlightenment . . . 190

Juozapas Kazimieras Kosakovskis ir kasdienis dvasininkų gyvenimas Apšvietos epochos Abiejų Tautų Respublikoje. *Santrauka* . . . 204

Adam Stankevič

Viešųjų bausmių taikymas Kauno pilies teisme XVIII a. antrojoje pusėje ir jų vykdymas . . . 205

Assignment and Administration of Public Punishments by Kaunas Castle Court in the Late Eighteenth Century. *Summary* . . . 227

REFLEKSIJOS

Darius Baronas

Didžiųjų istorijos įvykių atspindžiai Mažesniųjų brolių konventualų memoriale: XVIII–XIX a. pradžia . . . 230

Great Events as Reflected in the Memorial Book of Friars Minor Conventual: Eighteenth to Early Nineteenth Century. *Summary* . . . 249

Aleksandra Skrzypietz

Sapiehowie i ich związki z Karolem XII – refleksja rodu nad wydarzeniami z przełomu wieków . . . 250

Sapiegos ir jų ryšiai su Karoliu XII – amžių sąvartos įvykių refleksijos. *Santrauka* . . . 268

Ramunė Šmigelskytė-Stukienė

Politinės ir geopolitinės Augustino Midletono refleksijos (1790–1792) . . . 269

Political and Geopolitical Reflections by Augustyn Middleton (1790–1792). *Summary* . . . 293

Lina Balaišytė

Vincentas Ignacas Marevičius apie save ir Tėvynę: XVIII a. pabaigos literato (savi)refleksijos . . . 294

Wincenty Ignacy Marewicz about Himself and the Homeland: (Self) Reflections of the Late Eighteenth-Century Writer. *Summary* . . . 322

Rūta Janonienė

Apie oberbombardyro Vaitiekaus Ivaškevičiaus 1791 m. Vilniaus piešinį . . . 323

About the 1791 Picture of Vilnius by Oberbombardier Wojciech Iwaszkiewicz. *Summary* . . . 334

Domininkas Burba

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės gyventojų refleksijos apie politines permainas 1794 m. pabaigoje – 1795 m. privačios korespondencijos duomenimis . . . 335

Reflections of Inhabitants of the Grand Duchy of Lithuania on Political Changes at the End of 1794 to 1795 according to the Data of Private Correspondence. *Summary* . . . 357

RECENZIJOS IR ANOTACIJOS

Zigmantas Kiaupa. *Lietuvos istorija*, t. VII, d. 2: *Trumpasis XVIII amžius (1733–1795 m.)*, Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2018. – 724 p. ISBN 978-609-8183-53-5 / *Robertas Jurgaitis* . . . 360

Remigijus Civinskas, Liudas Glemža. *Kauno miestiečių elito kaita 1764–1831 metais*, Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2019. – 312 p.

ISBN 978-609-467-376-49 (spausdintas), ISBN 978-609-467-375-7 (internetinis) / *Virgilijus Pugačiauskas* . . . 364

Iliustracijų sąrašas . . . 366

Asmenvardžių rodyklė . . . 368

Vietovardžių rodyklė . . . 386

VINCENTAS IGNACAS MAREVIČIUS APIE SAVE IR TĖVYNĘ: XVIII A. PABAIGOS LITERATO (SAVI)REFLEKSIJOS

LINA BALAIŠYTĖ

Lietuvos kultūros tyrimų institutas

Anotacija. Straipsnyje aptariama XVIII a. antrosios pusės literato Vincento Ignaco Marevičiaus (1755–1822) kūryba. Ji buvo menkai vertinama amžininkų ir užmiršta vėlesnių kartų, tačiau, žvelgiant iš istorinės perspektyvos, yra įdomi autoriaus apmąstymais apie save ir savo gyvenamąjį laiką. Karštas valstybės reformų rėmėjas V. I. Marevičius gyvai dalyvavo Ketverių metų seimo publicistikoje, svarstė tautos likimo, luomų padėties, moralės ir vaikų edukacijos klausimus.

Reikšminiai žodžiai: Vincentas Ignacas Marevičius, XVIII a. literatūra, sentimentalizmas, proginės dekoracijos.

Vincentas Ignacas Marevičius (*Wincenty Ignacy Marewicz*) buvo neturtingas bajoras, Trakų pavietai rotmistras ir iš savo literatūrinės veiklos bandęs išgyventi rašytojas, palikęs gausų ir įvairų kūrybinį palikimą. Nemažą gyvenimo dalį jis praleido Vilniuje, čia leido savo knygas, tačiau Lietuvos literatūros istorijos diskurse šio vardo nerasime. V. I. Marevičiaus literatūrinė veikla nesulaukė amžininkų įvertinimo, o šiuolaikiniai Lenkijos literatūros tyrėjai šį autorių priskiria prie „neabejotinai antraeilė“, tačiau drauge jį pripažįsta ir „vienu savičiausių lenkų Apšvietos rašytojų“¹.

Pirmasis šį autorių „atrado“ Eustachijus Tiškevičius, praėjus beveik 50 metų po V. I. Marevičiaus mirties. Jis Biržų ordinacijos bibliotekoje aptiko gausybę šio rašytojo kūrinių, juos perskaitė ir parašė apie V. I. Marevičių knygele, ją pavadinęs *Studium obyczajowe (Gyvenimo būdo studija)*. E. Tiškevičius šį rašytoją pristatė, kaip praėjusios epochos keistuolį ir nevykėlį². Studijos autoriui rūpėjo išsiaiškinti, kodėl rašytojas buvo išjuokiamas: „Mano jaunystėje tereikėjo paminėti Marevičiaus vardą, kad visi imtų juoktis.“ E. Tiškevičius nusprendė, kad pati literato asmenybė amžininkams atrodė komiška: „Šio autoriaus charakteris ir jo gyvenimas turėjo

1 Elżbieta Aleksandrowska, Wincenty Ignacy Marewicz, in: *Pisarze polskiego oświecenia*, red. Teresa Kostkiewiczowa, Zbigniew Goliński, t. 2, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1994, p. 332, 338.

2 Eustachy Tyszkiewicz, *Wincenty Marewicz. Studium obyczajowe*, Warszawa: Drukarnia Gazety Warszawskiej, 1870.

pasižymėti kažkuo tokiu, kas juokino.³ Jau knygos pradžioje E. Tiškevičius patiekia negailingą V. I. Marevičiaus charakteristiką:

Žmogus su tam tikrais gebėjimais, bet be jokio išsilavinimo, net mokyklinių mokslų neįveikęs, o svarbiausia, kad pats niekada savęs neugdęs, išsirinko autoriaus profesiją ir brovėsi į Parnasą, lyg norėtų pralenkti amžininkus Trembeckį, Naruševičių ir kitus. [...] [Jis buvo] vienas iš visuomenės nevykėlių, kuris niekur vietos nerado, kuris, neturėdamas jokios nuosavybės, be darbo norėjo duonos kąsnį gauti, [...] kuris apkalbėdavo ir turtingesniųjų nuodėmes aprašydavo, bet nuolat į jų duris belsdavo, kuris buvo tvirtai įsitikinęs, kad viskam yra gabus, bet iš tiesų nieko dorai nemokėjo – žodžiu, toks nenusisekęs žmogus (*niedokoni-czonym człowiekiem*) buvo Vincentas Marevičius, Kosciešos herbo.⁴

Po E. Tiškevičiaus studijos ilgą laiką V. I. Marevičius nebebuvo prisimenamas. Tik pastaraisiais dešimtmečiais šis rašytojas sudomino Lenkijos literatūros tyrėjus. Vieni jį vertino kaip tipinį Apšvietos epochos autorių, kitus sudomino originali kūrėjo asmenybė. Pagrindiniai nuopelnai šio literato biografijos tyrime tenka Elżbietai Aleksandrowskai, kuri trims biografijų žodyno tipo leidiniams parašė išsamias V. I. Marevičiaus biogramas ir pristatė jo literatūrinę veiklą⁵. Tyrėja aktualizavo V. I. Marevičiaus kūrybą, parodydama jos originalumą Abiejų Tautų Respublikos literatūros kontekste. Ji Jeano-Jacqueso Rousseau tipo sentimentalizmui artimuose kūriniuose išvelgė „žmonių veiksmų ir jausmų demistifikavimo aistrą“, kuri V. I. Marevičiaus kūriniams suteikė išskirtinį tam laikui radikalumą⁶. Kita mokslininkė, pradėjusi tyrinėti V. I. Marevičiaus kūrinius pastaraisiais metais, yra Anna Petlak. Ji rengia šio autoriaus viso literatūrinio palikimo publikaciją, tad trys šios tyrėjos straipsniai skirti aktualioms leidinių publikavimo problemoms aptarti: analizuojama knygų išleidimo vieta, laikas, egzempliorių saugojimo vietos, kūrinių struktūra ir pan.⁷ Pažymėtina, kad V. I. Marevičiaus eilėraščiai yra įtraukti į lenkų

3 *Ibid.*, p. 3. Citatos iš lenkų kalbos čia ir toliau verstos straipsnio autorės.

4 *Ibid.*, p. 1–2.

5 Elżbieta Aleksandrowska, Marewicz Wincenty Ignacy, in: *Polski Słownik Biograficzny*, t. XIX, Wrocław i in.: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1974, p. 633–635; Eadem, Wincenty Ignacy Marewicz, in: *Pisarze polskiego oświecenia*, p. 332–341; Eadem, Marewicz Wincenty Ignacy (1755–1822), in: *Dawni pisarze polscy od początków piśmiennictwa do Młodej Polski. Przewodnik biograficzny i bibliograficzny*, t. 2, Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 2001, p. 427–429.

6 Eadem, Wincenty Ignacy Marewicz, in: *Pisarze polskiego oświecenia*, p. 332.

7 Anna Petlak, Miłosne „odezwy“ do Laury Wincentego Ignacego Marewicza, in: *Codziennosc i niecodziennosc oświeconych*, t. 1: *Przyjemności, pasje, upodobania*, pod redakcji Bożeny Mazurkovej, Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2013, p. 191–201; Eadem, Przyczynek do badań nad ramą wydawniczą utworów dramatycznych Wincentego Ignacego Marewicza, in: *Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Litteraria Polonica*, 2016, Nr. 4 (34), p. 147–162; Eadem,

mokslininkų parengtas Apšvietos laiko poezijos antologijas⁸. Šio rašytojo kūriniai taip pat pasitelkiami tiriant aktualias Apšvietos epochos temas (miesto ir kaimo vaizdinių, „tautinio kostiumo“ ir europietiškos mados priešpriešos klausimus)⁹. Lietuvos Apšvietos literatūros diskurse V. I. Marevičiaus pavardės nėra¹⁰, tačiau Lietuvos tyrėjų darbuose jis buvo paminėtas kelis kartus: kaip asmuo, dalyvavęs Vilniaus municipaliteto veikloje, cituotas jo eilėraštis, pateikta jo sukurtos proginės dekoracijos aprašymo ištrauka be platesnio autoriaus pristatymo¹¹.

Neatsižvelgiant į literatūrinės V. I. Marevičiaus veiklos vertę, galima sutikti su E. Aleksandrowskos pastebėjimu, kad šio žmogaus biografija ir kūryba „reljefiškiau ir išraiškingiau negu iškilių kūrėjų likimai dokumentuoja ano laikotarpio literatūrinės kultūros savitumą ir raidos kryptis“¹². Šiame straipsnyje siekiama pristatyti Lietuvos istoriografijoje nežinomo literato veiklą bei kūrinius ir pažvelgti į juos iš socialinės perspektyvos. Tarp gausaus jo rašytinio palikimo tyrimui pasitelkti autobiografiniai ir draminiai kūriniai, politinė poezija bei proginės dekoracijos – kūriniai, susiję su jo visuomenine ir politine pozicija.

Vincento Ignaco Marevičiaus gyvenimas

V. I. Marevičius gimė 1755 m. Trakų paviete. Autobiografiniame kūrinyje *Ostatnia do Laury odezwa wierszem i prozą (Paskutinis kreipimasis į Laurą eilėmis ir proza)*¹³

Źródła z epoki jako świadectwa polskiej i rosyjskiej recepcji opery Wincentego Ignacego Marewicza *Polusia, Córka kolodzieja, czyli Wolność oswobodzona...*, in: *Napis*, 2018, t. 24, p. 225–241.

8 *Świat poprawić – zuchwale rzemiosło. Antologia poezji polskiego Oświecenia*, opracowali Teresa Kostkiewiczowa i Zbigniew Goliński, Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy, 1981; *Wiersze polityczne Sejmu Czteroletniego*, d. 1: 1788–1789, opracowała Krystyna Maksimowicz, Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 1998; *Wiersze imieninowe poetów z drugiej połowy XVIII wieku*, opracowanie Barbara Wolka, Bożena Mazurkowa, Tomasz Chachulski, Warszawa: Instytut Badań Literackich PAN, 2011.

9 Aleksandra Norkowska, *Codzienne zapachy miasta utrwalone w piśmiennictwie polskiego oświecenia*, in: *Codziennność i niecodziennność oświeconych*, t. 2: *W rezydencji, w podróży i na scenie publicznej*, pod redakcją Bożeny Mazurkowej, Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2013, p. 115–126; Agata Roćko, *Rola stroju francuskiego w literaturze polskiej drugiej połowy XVIII wieku. Zarys problematyki*, in: *Europejski Wiek Ośmiemnasty. Uniwersalizm myśli, różnorodność dróg*, pod red. Marka Dębowskiego, Anny Grześkowiak-Krwawicz i Michała Zwierzykowskiego, Kraków: Societas Vistulana, 2013, p. 163–174.

10 Pz., jis nėra minimas Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės literatūros sintezėje: *Senosios Lietuvos literatūra, 1253–1795*, sudarytojas Sigitas Narbutas, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2011.

11 Liudas Glemža, *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės miestų sąjūdis 1789–1792 metais*, Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2010; Kristina Mačiulytė, *Kad Tėvynė gyvuotų... XVIII amžiaus antrosios pusės Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos proginiai pamokslai*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2005; Alfredas Bumblauskas, *Senosios Lietuvos istorija, 1009–1795*, Vilnius: R. Paknio leidykla, 2005. Dekoracija taip pat yra pristatyta šio straipsnio autorės publikacijoje: Lina Balaišytė, „Laimingos revoliucijos“ šventės: apie Gegužės 3-iosios konstitucijos metines Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje, in: *Menotyra*, 2017, Nr. 4, p. 260–273.

12 Elżbieta Aleksandrowska, *Wincenty Ignacy Marewicz*, in: *Pisarze polskiego oświecenia*, p. 338.

13 *Wincenty Ignacy Marewicz, Ostatnia do Laury odezwa wierszem i prozą*, Warszawa: Drukarnia Misjonarzy, 1788, p. 34. E. Tiškevičius rašė V. I. Marevičiaus biografiją, remdamasis šiuo kūriniu. Juo

literatas teigė, kad jo senelis Konstantinas turėjo žemių keliose vaivadijose, bet „dėl visokių atsitikimų ir švedų bei maskvėnų antpuolių metais patirtų vargų gerokai nuskurdo“¹⁴. Tėvas Bazilijus Antanas „dėl neišsimokslinimo ir nerūpestingumo buvo beturtis“, motina, kilusi iš Kosilovskių giminės, Vanago (*Jastrzębiec*) herbo, turto taip pat neturėjo, bet buvo neblogai išsilavinusi. V. I. Marevičius rašė:

Kai tėvas vedė mano motiną, visas jo turtas buvo darbui gabios rankos, mažas versliukas, kuriuo kurį laiką užsiėmė, ir nedidelis žemės sklypelis, gautas iš motinos giminaičio Daunarovičiaus, Kauno izdininko. Iš šio turto visas pajamas jis palikdavo karčemų šeimininkams. O mano mamos nuosavybė buvo [...] neblogas išsilavinimas ir adata. Iš šių pajamų ji išlaikė namą, kelis už ją neturtingesnius našlaičius, augino mane ir suteikė man išsilavinimą.¹⁵

V. I. Marevičiaus išsilavinimas buvo labai kuklus ir ne tik dėl šeimos skurdumo. Atiduotas į jėzuitų mokyklą jis iš jos pabėgo „dėl per didelio mokyklos vyresnybės griežtumo“¹⁶. Po poros mėnesių, surastas tėvų, grįžo į Vilniaus mokyklą, bet po kelių savaičių vėl pabėgo, šįkart į Žemaitiją, kur buvo surastas po pusantrų metų ir nusiųstas į mokyklą. Pasiekė gramatikos klasę, vėl pabėgo ir tuo mokyklinį lavinimą baigė¹⁷.

1776 m. V. I. Marevičius pradėjo „kelerių metų kelionę po šalį be jokio tikslo“¹⁸. Gyveno pas giminaičius, keletą metų buvo susijęs su Chelmo vaivados Franciszeko Czapskio dvaru: „Taip dažnai lankydavausi, kad buvau laikomas namiškiu.“¹⁹ Vėliau šiam didikui ir dedikavo minėtą autobiografinį kūrinį. 1780 m. rudenį V. I. Marevičius atvyko į Varšuvą „teisiniu interesu [...] pas karalių ir Nuolatinę tarybą“²⁰. Buvimas Varšuvoje ištuštino V. I. Marevičiaus kišenes, 1783 m. pradžioje jis galėjo išvykti į Vilnių, tik paremtas geradarių²¹. Birželio pradžioje jis gyveno Vilniuje, kur vyskupo I. J. Masalskio lėšomis mokėsi geometrijos.

Lemtingu įvykiu V. I. Marevičiaus gyvenime tapo susitikimas su kilminga mergina Barborą J.²², kuri tuo metu gyveno kartu su teta pas Vilniaus bernardines

naudojosi ir E. Aleksandrowska, papildžiusi biografines žinias iš korespondencijos ir kitų šaltinių.

14 Wincenty Ignacy Marewicz, *Ostatnia do Laury odezwa wierszem i prozą*, p. 34.

15 *Ibid.*, p. 34–36.

16 *Ibid.*, p. 1.

17 Elżbieta Aleksandrowska, Wincenty Ignacy Marewicz, in: *Pisarze polskiego oświecenia*, p. 333.

18 Wincenty Ignacy Marewicz, *Ostatnia do Laury odezwa wierszem i prozą*, p. 1.

19 Idem, *Ostatnia do Laury odezwa wierszem i prozą*, dedikacija, b. p.

20 Idem, *Ostatnia do Laury odezwa wierszem i prozą*, p. 4.

21 *Ibid.*, p. 8–9.

22 E. Tiškevičius spėjo, kad V. I. Marevičiaus mylimoji galėjo būti iš Jelskių giminės (žr. Eustachy Tyszkiewicz, *Wincenty Marewicz. Studium obyczajowe*, p. 11). E. Aleksandrowska ją įvardijo kaip Barborą Jelskytę, Pinsko seniūnaitę (žr. Elżbieta Aleksandrowska, Marewicz Wincenty Ignacy, in: *PSB*, p. 634). Šią informaciją pakartojo vėlesnės biografinės šios autorės ir A. Petlak publikacijos. Tačiau toks spėjimas kelia abejonių. Barbora Jelskytė buvo gimusi 1740 m., tad susitikimo su V. I. Marevičiumi metu 1783 m. turėjo būti 43 metų. Vargu, ar tokio amžiaus moteris

ir buvo lavinama ateinančių mokytojų²³. Barbora tapo ilgalaikių jo literatūrinių dūsavimų objektu, kūriniuose dažniausiai vadinta Lauros vardu. Autobiografiniame kūrinyje V. I. Marevičius papasakojo, kad merginą pamatė Vilniaus bažnyčioje ir pamilo. Jis ėmė pas ją lankytis, atnešdavo jai skirtų eilėraščių, po to sukūrė komediją *Miłość dla cnoty* (*Meilė dorybei*), kad mylimajai padarytų įspūdį, ir pastatė spektaklį, subūręs aktorių mėgėjų trupę iš konvikto mokinių ir titulinį karininkų. Asmeniškai atvyko į vienuolyną įteikti Barborai kvietimo, po to, vaidindamas savo spektaklyje, visais būdais demonstravo, kad pasirodymas skirtas jai. Įsimylėjusio komedijos rašytojo pastangos nuėjo veltui: nuo to laiko V. I. Marevičius nebebuvo priimamas vienuolyne ir daugiau niekada nematė Barbaros. Po nesėkmės V. I. Marevičius kuriam laikui nustojo rašyti dramas ir išvyko į Varšuvą.

V. I. Marevičius debiutavo spaudoje 1784 m. *Magazyn Warszawski* puslapiuose anonimine publikacija *O śmierci wielkich panów i małych ludzi* (*Apie didžiųjų ponų ir mažų žmonių mirtį*). Labai tikėtina, kad du satyriniai vaizdeliai ir netikrų patriotų demaskavimo deklaracijos, publikuoti 1785 m. pirmojoje pusėje periodiniame leidinyje *Monitor*, taip pat yra jo autorystės²⁴. 1786 m V. I. Marevičius pradėjo masiškai publikuoti įvairaus pobūdžio kūrinius. 1788 m. jis kreipėsi į valdovą, prašydamas, kad jam būtų suteikta dvaro šambeliono pareigybė, taip pat siekė valdovo pagalbos, norėdamas atgauti skolą. Už atgautus pinigus ketino išpirkti Trakų pavieta esantį tėvoninį palivarką, užstatytą senelio. Nesėkmės šiose bylose apkartino jo kūrinius ir matymą pasaulio, kuriame „gauna ne užsitarnavęs ar vertas, bet sėkmingas“, o pirmiausia parduodantis „sąžinę už auksą“²⁵.

Varšuvoje V. I. Marevičius eilinį kartą nesėkmingai bandė pirštis. Šįkart buvo sumanęs vesti Varšuvos miestietę, kurią kūriniuose vadino Rože (Rozalija). Tai, kaip turėjo atrodyti šeimyninis gyvenimas su šia mergina, V. I. Marevičius aprašė kūrinyje *Projekt nieuskuteczniony prozą i wierszem* (*Neįgyvendintas projektas proza ir eilėmis*)²⁶. Tačiau varšuvietė pasirinko kitą vyrą, tad suplanuotas šeimyninio gyvenimo projektas vėl nebuvo įgyvendintas.

1788–1789 m. sandūroje V. I. Marevičius išvyko į Gardiną, po to grįžo į Vilnių. 1789 m. viduryje nuvyko į Krokuvą. Ten išleido porą spaudinių, kuriuose šlovino savo protektorius ir gynė krokuvietes bičiules. Vienos iš jų – Teklunės (Sobieniewskos-Sztumerowos), su kuria taip pat siejo vedybinius planus, reikalais

---

tebesimokytų vienuolyne, jau neimant dėmesį, kad V. I. Marevičiaus meilės objektas būtų buvęs 15 metų už jį vyresnis.

23 E. Tiškevičius rašo, kad Barbora buvo ugdoma pas Vilniaus bernardines (žr. Eustachy Tyszkiewicz, *Wincenty Marewicz. Studium obyczajowe*, p. 11). V. I. Marevičius neatskleidžia, kurioje bažnyčioje sutiko savo mylimąją, tik mini ją buvus „tam tikros moterų vienuolijos bažnyčia“ (žr. Wincenty Ignacy Marewicz, *Ostatnia do Laury odezwa wierszem i prozą*, p. 12).

24 Elżbieta Aleksandrowska, Wincenty Ignacy Marewicz, in: *Pisarze polskiego oświecenia*, p. 334.

25 *Ibid.*, p. 335.

26 *Projekt nieuskuteczniony prozą i wierszem Wincentego Ignacego Marewicza, Rotmistrza Woiewództwa Trockiego*, w Warszawie, 1788, p. 12.

siuntė laišką karaliui²⁷. Iš Krokuvos V. I. Marevičius vyko į Nesvyžių ir galiausiai į Vilnių, kur toliau publikavo proginius kūrinius, daugiausia dedikuotus potencialiems arba tikriems geradariams.

1791 m. pradžioje V. I. Marevičių parėmė Vilniaus kaštelionas Motiejus Radvila, kuriam literatas paskyrė kūrinį *Szczere interesowanie się Marewicza za Marewiczem (Nuoširdus Marevičiaus susidomėjimas Marevičiumi)*²⁸. Kūrinys, kuriame rašytojas pasakoja apie savo gyvenimą, matyt, sujaukino didiką, kuris pats užsiėmė literatūrine veikla²⁹. Jis paskyrė V. I. Marevičiui pinigų sumą, už kurią šis nusipirko namelį ir žemės prie Lukiškių, Pakalnės (*Podgórna*) gatvėje³⁰.

Rašytojas su dideliu entuziazmu priėmė Ketverių metų seimo veiklą, jo rengiamas valstybės reformas. Jis dalyvavo Ketverių metų seimo publicistikoje, rašė politines eiles. 1792 m. V. I. Marevičius priėmė Vilniuje miestiečių teises ir buvo išrinktas II rajono rinkimų asesoriumi. Tais pačiais metais jis publikavo savo kalbą, sakytą išrinkus II rajono pareigūnus³¹, o gegužės 3 d. sukūrė savo valdose Konstitucijai pagerbti skirtą dekoraciją, kurią finansavo Mykolas Kleopas Oginskis. Dekoracijos aprašymą V. I. Marevičius išleido ir jį dedikavo Antanui Tyzenhauzui, prieš kelias savaites tapusiam miesto prezidentu³².

1792 m. prasidėjus Abiejų Tautų Respublikos karui su Rusija, V. I. Marevičius kariuomenės reikmėms užrašė visą savo turtą ir įsipareigojo atsiųsti savanorį, išmanantį karo tarnybą. Laiške karaliui (1792 m. gegužės 31 d.) savo auką padidino dar iki 3 savanorių pastatymo ir patvirtino pasiryžimą pačiam stoti po Jo Karališkos Didenybės vėliava. Tado Kosciuškos sukilime jis dalyvavo kartu su savo žmona (nežinoma, kas ji buvo)³³.

Po Abiejų Tautų Respublikos paskutiniojo padalijimo V. I. Marevičius tebegyveno Vilniuje, rašė ir spausdino proginius eilėraščius bei dramas. Jos buvo statomos Vilniaus scenoje, kurioje pats V. I. Marevičius vaidino kartu su žmona. Nuo 1798 m. pabaigos abu gyveno Lvove ir Varšuvoje. 1802 m. palikęs žmoną Varšuvoje, V. I. Marevičius išvyko į Vilnių bylinėtis dėl ten turėto mūrnamio ir gyveno čia bent iki 1806 m. Neaišku, kada galutinai įsikūrė Varšuvoje, bet žinoma,

27 Elżbieta Aleksandrowska, Wincenty Ignacy Marewicz, in: *Pisarze polskiego oświecenia*, p. 337.

28 *Szczere interesowanie się Marewicza za Marewiczem do Jaśnie Oświeconego Xięcia Imci Macieja Radziwiłły kasztelana wileńskiego, kawalera polskich orderow, podane w Nieświżu w rękopismie roku 1791. msca kwienia d. 2.* [Wilno]: [s. n.], [1791].

29 Zbigniew Anusik, Andrzej Stroynowski, Radziwiłł Maciej in: *PSB*, t. XXX, Wrocław i in.: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1987, p. 285–288.

30 Elżbieta Aleksandrowska, Marewicz Wincenty Ignacy, in: *PSB*, p. 635.

31 *Mowa po ukończonym obiorze urzędników drugiego cyrkulu wileńskiego roku 1792 kwietnia dnia 8 iana przez JP. Wincentego Ignacego Kościuszę Marewicza, Rotmistrza Woiewództwa Trockiego, Pierwszego Assesora Koła Porządkowego Cyrkulu Drugiego Miasta Wilna*, [Wilno]: [s. n.], [1792].

32 *Opis Illuminacyi Daney w dniu 3 Maia Roku 1792 na przedmieściu Wileńskim ku Lukiszkom idąc na ulicy Podgórskiej pod numerem 865 w chalupce Wincentego Ignacego Marewicza Rotmistrza Wtwa Trockiego*, [Wilno]: [s. n.], [1792].

33 Elżbieta Aleksandrowska, Marewicz Wincenty Ignacy, in: *PSB*, p. 635.

kad tikrai ten gyveno 1819 m. rudenį ir ėjo Varšuvos miesto IV rajono Civilinės komisijos pareigūno pareigas. Buvo masonų ložės „Izidės šventykla“ narys. Tuo metu rašytų kūrinių nespausdino (kaip spėja E. Aleksandrowska, veikiausiai dėl jų persekiojančios grafomano reputacijos). Mirė Varšuvoje 1822 m. Tų metų birželį viešoji biblioteka išpirko iš našlės 140 tomų jo knygų rinkinių³⁴.

Literatas

Pirmąjį savo kūrinių parašęs, siekdamas palikti įspūdį aukštos kilmės merginai, V. I. Marevičius pats teigė, kad būtent meilė jį padarė literatu: „Jei nebūčiau pažinęs meilės, būčiau tvirtesnis, ramesnis ir laimingesnis, bet būčiau aprūkęs nežinios dūmu ir sėdėjęs kampe niekam nežinomas. O dabar mane vadina Literatu.“³⁵ V. I. Marevičius prisipažino, kad „nesimokė nei eiliavimo, nei retorikos“, bet pati „natūra“ buvo jam „geriausia mokytoja“³⁶. Visgi literatūros tyrinėtojai pastebėjo, kad V. I. Marevičius skaitė amžininkų poetų kūrybą ir perimdavo iš jų stilistines schemas, tematiką, citatas. Pirmoji komedija *Meilė dorybei* buvo sąmoningai rašyta pagal Pranciškaus Bohomolco komedijų intrigos schemą, tačiau, žinant jos sukūrimo aplinkybes, atrodo, kad joje buvo išreikšta tai, kas buvo aktualu pačiam autoriui – žmogaus vertinimas ne dėl kilmės ir turtų, bet dėl dorybių. Komedijoje mergina atstumia piktą ir turtingą vyrą (Płochoczyński) ir pasirenka tekėti už doro, bet neturtingo vaikino (Wieśniackio), kuris komedijos finale netikėtai apdovanojamas dideliu palikimu³⁷. Panašiai konstruojamas ir kitos V. I. Marevičiaus komedijos *Miłość wszystkich porównywa* (*Meilė visus sulygina*) siužetas, kur teigiami herojai net tik apdovanojami turtais, bet ir išaiškėja aukšta jų kilmė, veikėjams atrodanti tarsi „atpildas, kurį siunčia Dangus už kilnius darbus“³⁸.

V. I. Marevičiaus literatūrinė veikla, prasidėjusi papročių komedija ir spaudoje paskelbtais satyriiniais kūriniiais, vėliau išsišakojo įvairiausiomis kryptimis. Jis parašė ir publikavo politinių projektų (*O dobrowolnych podatkach* (*Apie savanoriškus mokesčius*), 1786), poezijos tomelių (*Samotne zabawki* (*Vieniši pasilinksminimai*), 1786; *Różne wiersze* (*Įvairūs eilėraščiai*), 1788; *Sielanki* (*Idilės*), 1788), laiškų eilėmis ir proza rinkinių, tris komedijas (be minėtųjų, *Wszystko się skończyło na projekcie* (*Viskas pasibaigė projektu*), b. m.), dvi dramas (*Szczęście w nieszczęściu* (*Laimė nelaimėje*), 1798; *Żona opuszczona na bezludnej wyspie* (*Žmona, palikta negyvenamoje saloje*), 1795), politinę operą (*Polusia córka kołodzieja, czyli Wolność oswobodzona*

34 *Ibid.*

35 *Projekt nieuskuteczniomy prozą i wierszem*, p. 15.

36 *Ibid.*

37 Anna Petlak, Miłosne „odezwy“ do Laury Wincentego Ignacego Marewicza, p. 197.

38 *Miłość wszystkich porównywa: komedya oryginalna w pięciu aktach przez Wincentego Ignacego Marewicza rotmistrza województwa trockiego napisana, pokilkakroc na teatrach Warszawskim, Lwowskim i Wileńskim grana*, przedrukowana, w Wilnie: [s. n.], 1796.

(*Polusia, račiaus duktė, arba Išlaisvinta Laisvė*, išleista anonimiškai du kartus: 1789 ir 1791), proginių patriotinių (*Do Stanów sejmuiących (Seimo luomams)*, 1788) ir asmeninio pobūdžio eilėraščių (*Doświadczenie, czyli Myśl w chorobie (Patyrimas, arba Mintys apie ligą)*, 1788; *Gołąbek, (Balandėlis)*, 1788; *Wariacja (Variacija)* 1788), išgalvotų, nugirstų arba nurašytų sentencijų rinkinį (*Przystowia i maksymy (Patarlės ir maksimos)*, 1788) bei sunkiai konkrečiam žanrui priskiriamų kūrinių, kuriuos E. Aleksandrowska įvardijo kaip *quasi silva rerum*³⁹, apimančių traktatus, satyrinius vaizdelius, panegirines ir patriotines eiles (*Zdarzenie, czyli Sny I–II (Atsitikimai, arba Sapnai)*, 1786–1787; *Dorywcze zabawki (Atsitiktinės pramogos)*, 1788; anksčiau minėti: *Projekt nieuskuteczniony*, 1788; *Ostatnia do Laury odezwa*, 1788).

Knygas V. I. Marevičius dažniausiai spausdino savo lėšomis, tačiau daugelyje skelbė dedikacijas, skirtas galingiesiems, kurių paramos prašė (Aleksandrui Sapiegai, Kazimierzui Rzewuskiui, Simonui Kosakovskui, Adomui Kazimierui Čartoriskui, Mykolui Kazimierui Oginskiui ir kt.) arba kuriems dėkojo (Adamui Felkerzambui, Franciszekui Czapskiui). Savo knygas jis siūsdavo didikams, nešiojo jas po namus ir siūlė įsigyti. Rašymą V. I. Marevičius veikiausiai traktavo kaip profesinę veiklą, o tai nebuvo visai įprasta to meto visuomenėje. Teresa Kostkiewiczowa yra pastebėjusi, kad daugeliui Apšvietos poetų rašymas nebuvo pragyvenimo šaltinis (poetais buvo dvasininkai, karininkai, valstybės pareigūnai, mokytojai, dvarininkai). Profesionalaus literato kategorija, anot jos, ėmė formuotis tik XVIII a. pabaigoje, kai imtos kurti įvairios naujos valstybės tarnybos, atsirado laikraščiai ir kitos institucijos, įdarbinančios rašančius žmones⁴⁰.

V. I. Marevičius jokios tarnybos ilgą laiką neturėjo ir literatūrinė veikla tapo pagrindiniu jo pragyvenimo šaltiniu. Neaišku, kiek rašytojas uždirbdavo parduodamas savo knygas, tačiau galime pastebėti, kad pats aktyviai rūpinosi jų platinimu: knygų gale publikuodavo savo kūrinių ir prenumeratorių sąrašus. Vienoje iš jų pateiktas „J[o] M[alonybės] Pono Marevičiaus įvairių ir įvairiose vietose spausdintų kūrinių rejstras su kainomis“, kuriame įrašyti 26 įvairių leidyklų spaudiniai. A. Petlak pastebėjimu, tai reiškia, kad šis sąrašas buvo publikuotas ne kurio nors leidėjo, bet paties autoriaus sumanymu⁴¹. Be abejonės, reklaminiais tikslais V. I. Marevičius draminių kūrinių pavadinimuose įrašydavo, kad jie buvo vaidinti įvairių miestų teatruose⁴². Atrodo, kad rašytojo dramos turėjo pasisekimą.

39 Elżbieta Aleksandrowska, Marewicz Wincenty Ignacy, in: *PSB*, p. 634.

40 Teresa Kostkiewiczowa, *Poezi Oświecenia. Oświeceniowe poglądy na poezję*, in: *Świat poprawić – zuchwale rzemiosło. Antologia poezji polskiego Oświecenia*, opracowali Teresa Kostkiewiczowa i Zbigniew Goliński, Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy, 1981, p. 7.

41 Anna Petlak, *Przyczynek do badań nad ramą wydawniczą utworów dramatycznych Wincentego Ignacego Marewicza*, p. 159.

42 Pwz., *Żona opuszczona na bezludnej wyspie. Drama w 1 akcie, z intrygi wziętej z opery włoskiej, napisana przez W. Marewicza roku 1795 w Wilnie i tegoż roku w wileńskim teatrze grana dnia 19 kwietnia arba Miłość wszystkich porównywa: komedia oryginalna w 5 aktach przez Marewicza [...] po kilkakroć na teatrach warszawskim, lwowskim i wileńskim grana.*

E. Tiškevičius teigė, kad 1795 m. Vilniaus teatras, neturėjęs pajamų, gerokai užsidirbo, pastatęs V. I. Marevičiaus komediją *Meilė visus subygina*, kurioje autorius pats vaidino⁴³. Atrodo, didžiausio populiarumo buvo sulaukusi šio rašytojo opera *Polusia*, aktuali dėl savo alegorinio, prieš Rusijos politiką nukreipto turinio. Kūriny per trejus metus buvo perleistas 7 kartus, be to, yra išlikę ranka perrašytų operos egzempliorių⁴⁴. Apie kitų V. I. Marevičiaus kūrinių populiarumą sunku spręsti, tačiau daug pasako tai, kad Tiškevičių bibliotekoje, kaip mini studijos autorius, buvo didelis jų rinkinys⁴⁵. Tai, kad rašytojas sugebėjo uždirbti iš savo kūrybos, parodo ir tas, jog 1792 m. Respublikos kariuomenės reikmėms jis paskyrė savo knygų už 2000 auksinų („gatunki swych książek za 2000 złp.“)⁴⁶, o tai buvo nemaža suma.

Nepaisant kai kurių V. I. Marevičiaus kūrinių populiarumo, nepaprasta jų gausa prisidėjo prie grafomano reputacijos. E. Tiškevičius manė, kad šio literato kūryba būtų labiau vertinama, jei šis „mažiau rašytų, mažiau spausdintų ir ypač neskubėtų visko leisti, jei pats nenešiotų po namus ir neįkyrėtų su savo poezijos pardavimu“⁴⁷. Tačiau toks beatodairiškas V. I. Marevičiaus rašymas ir publikavimas veikiausiai buvo nulemtas ne vien siekio užsidirbti. E. Aleksandrowskos manymu, literatūrinė veikla V. I. Marevičiui tarsi kompensavo negebėjimą įsitvirtinti jokioje aplinkoje: rašiniuose jis manifestavo atsiribojimą nuo įvairių to meto elgsenos, kultūros ir savimonės reiškinių⁴⁸.

V. I. Marevičiaus pastangos demistifikuoti žmonių veiksmus ir jausmus buvo grindžiamos artimu J.-J. Rousseau autentiškumo ir natūralumo siekiu⁴⁹. Rašytojas negailėjo ir savo asmens. Iš sentimentalizmo postuluojamo autentiškumo jis perėmė kraštutines pažiūras: patį save suvokė kaip įdomiausią literatūrinio aprašymo objektą⁵⁰. Kūriniuose ir dedikacijose V. I. Marevičius atvirai rašė apie savo vargus, neturtą, nesėkmes gyvenime ir nelaimingas meilės istorijas. Nuoširdumą jis laikė didžiausia savo dorybe, bet kartu ir gyvenimiškų nesėkmių priežastimi visuomenėje, kurioje visi apsimetinėja ir pataikauja. Motiejui Radvilai skirtame kūrinyje aprašęs nepavykusius bandymus susirasti žmoną, taip paaiškino nesėkmių priežastį: „Visos mano meilės istorijos pasibaigdavo taip pat dėl vienos priežasties – dėl bjaurėjimosi pataikavimu. Kiekvienai net neklausiamas papasakodavau apie savo vargą, niekada nesigirdavau nebūtais turtais ir kiekvienai atvirai sakydavau tiesą.“⁵¹

43 Eustachy Tyszkiewicz, *Wincenty Marewicz. Studium obyczajowe*, p. 18.

44 Petlak Anna, Źródła z epoki jako świadectwa polskiej i rosyjskiej recepcji opery Wincentego Ignacego Marewicza *Polusia, Córka kołodzieja, czyli Wolność oswobodzona...*, p. 225–241.

45 Eustachy Tyszkiewicz, *Wincenty Marewicz. Studium obyczajowe*, p. 1.

46 Elżbieta Aleksandrowska, Marewicz Wincenty Ignacy, in: *PSB*, p. 634.

47 Eustachy Tyszkiewicz, *Wincenty Marewicz. Studium obyczajowe*, p. 20.

48 Elżbieta Aleksandrowska, Wincenty Ignacy Marewicz, in: *Pisarze polskiego oświecenia*, p. 338.

49 *Ibid.*, p. 332.

50 Elżbieta Aleksandrowska, Marewicz Wincenty Ignacy, in: *PSB*, p. 634.

51 *Szczere interesowanie się Marewicz za Marewiczem...*, b. p.

Besaikis atviravimas, kurį V. I. Marevičius laikė savo kūrybos privalumu, visuomenėje nebuvo priimtinas. Jis tarsi peržengdavo literatūrinio intymumo normas. E. Tiškevičiaus vertinimu, „visose savo meilės istorijose, taip dažnai pasikartojančiose, ponas rotmistras buvo labai nediskretiškas, nes visus įvykius, kurie tik dviem turėjo būti žinomi, aprašė, kitą dieną spausdino ir po namus nešiojo, slaptus jausmus, aprašytus bukolikose ir idilėse, vertindamas penkiolika, o mažesnius – aštuoniais grašiais“⁵².

Atviravimas noromis ar nenoromis suteikė V. I. Marevičiaus kūriniam komiško. Štai kūrinyje *Neįgyvendintas projektas* V. I. Marevičius pasakoja, kaip būtų galėjęs kurti šeimyninį gyvenimą, jei jam būtų pavykę vesti. Projekte jis numatė būsimai žmonai pademonstruoti neigiamas gyvenimo mieste pasekmes ir aukštuomenės gyvenimo blogybes, po to atskleisti gyvenimo kaime naudą ir patrauklumą, toliau dėstė, kaip turėtų būti ugdomi būsimi jų abiejų lyčių vaikai. Kūrinį galime laikyti vaizdžia sentimentalizmui būdingo antiurbanizmo ir J.-J. Rousseau pedagoginės minties interpretacija, kuriai originalumo ir tam tikro komiško suteikė tai, jog ji buvo prisodrinta asmeninio gyvenimo detalių ir autoriaus išpažinimų. Kunigaikščiui A. K. Čartoriskui dedikuotas kūrinys pradedamas *Istoriniu įvadu (Wstęp historyczny)*, kuriame rašytojas išdėsto savo nelaimingos meilės Laurai istoriją, po to pereina prie pasakojimo apie nesėkmingas piršlybas varšuvietei Rožei, papasakoja, kaip buvo šios atstumtas, dar patikslina, kad projektas iš pradžių buvo skirtas Laurai, vėliau perrašytas Rožei⁵³.

Tiesa, E. Aleksandrowska pastebėjo, kad rašytojas save dažnai aprašė iš ironiko pozicijų, ko veikiausiai nepamatė E. Tiškevičius. Pavyzdžiui, jis teigė, kad V. I. Marevičius negalėjo nieko gero išmokti šeimoje, nes, kaip pats rašė, jo mama savo bibliotekoje turėjo tik tryliką įtartino turinio knygų⁵⁴. Tačiau, perskaičius *Neįgyvendintame projekte* surašytus mamos bibliotekos knygų pavadinimus, galima pastebėti, jog V. I. Marevičius ironizuoja, imituodamas barokinės religinės literatūros kūrinius, tuo norėdamas pasišaipyti iš senovinio lavinimo būdo:

Duočiau jiems [savo vaikams] knygas, atrinkdamas, kad nebūtų tokių, kurios pripildytos pykčio ir kenksmingų teiginių. Nenorėčiau duoti tokių, kokių mano tėvų namuose būta. Motinos biblioteka (kiek menu) buvo sudaryta iš trylikos knygų. Dėl pavadinimų ypatingumo norėčiau visas paminėti: *Dangiškos melodijos lyra ir blogai suderinta dūda, arba Baisios pasmerktųjų pragaro kančioms dejonės, [...] Skaistyklės kurjeris, išsiųstas į skaistyklą išgelbėti sielas, [...] Pistoletas mirtinai nuodėmei nužudyti, Pardon Pardon, arba Atgailaujancio atsiskyrelio maldos*.⁵⁵

52 Eustachy Tyszkiewicz, *Wincenty Marewicz. Studium obyczajowe*, p. 10.

53 *Projekt nieuskuteczniomy prozą i wierszem*, p. 10–27.

54 Eustachy Tyszkiewicz, *Wincenty Marewicz. Studium obyczajowe*, p. 5–6.

55 *Projekt nieuskuteczniomy prozą i wierszem*, p. 114–117.

Ilgą laiką literatūros tyrėjai nepastebėjo ir V. I. Marevičiaus užmaskuotos operos *Polusia* autorystės⁵⁶. Dėl jos antirusiško turinio autorius nusprendė apsimesti kūrinio vertėju. Operos pavadinime jis įrašė, kad ji išversta iš rusų į lenkų kalbą, o įžangoje skaitytojui aprašė, kokių sunkumų patyrė versdamas⁵⁷, tad kai kuriais atvejais šio literato meistrybę galėjo įvertinti tik vėlesnės skaitytojų kartos.

V. I. Marevičius deklaravo literatūros ugdomojo vaidmens būtinybę („Komedijos tikslas yra taisyti papročius“⁵⁸), tačiau į rašymą, atrodo, jis žvelgė ne kaip į misiją, bet kaip į galimybę užsitikrinti galingųjų paramą, visuomeninę ir materialinę padėtį, kuri suteiktų galimybę galų gale sukurti šeimą, dėl ko dūsavo daugelyje savo kūrinių. Niekur nepasisakė apie rašytojo talentą, veikiau suvokė rašymą kaip sąžiningą darbą. Apie tai galėtų paliudyti knygų epigrafams pasirinktos frazės: „Geriau nevykęs darbas negu tobulus dykinėjimas“ („Lepsza praca nieudolna jak próźniactwo doskonałe“), arba: „Kas daro, ką gali, daro gana daug“ („Kto czyni co może, ten czyni dość wiele“)⁵⁹. Vieną iš dedikacijų užbaigia taip: „Ar tas mano kūrinyš geras ar blogas, tegu sprendžia visuomenė. Aš tik iškilmingai ir drąsiai galiu prisiekti, kad turėjau gerus ketinimus.“⁶⁰

E. Aleksandrowskos vertinimu, V. I. Marevičiaus kūryboje, kurią viešpataujančių konvencijų peržengimas pasmerkė pajuokai, vis dėlto būta įdomių ir net formaliai pavykusių kūrinių, o dauguma jų neatsiliko lygiu nuo to laikotarpio literatūrinės produkcijos, nesmerkiamos tokiais epitetais⁶¹.

Visuomenė

Vertinant iš socialinės pozicijos, V. I. Marevičius priskirtinas vadinamiesiems „vargšams literatams“, kurie, anot E. Aleksandrowskos, „į literatūrą žengė truputį *par force* ir vertė traktuoti rašytojo kūrybą kaip viešą veiklą, kurioje būta ir asmeninės literatūrinės

56 Plačiau apie tai žr. Anna Petlak, *Źródła z epoki jako świadectwa polskiej i rosyjskiej recepcji opery Wincentego Ignacego Marewicza Polusia, Córka kolodzieja, czyli Wolność oswobodzona...*, p. 226.

57 „Reikėtų prisipažinti, kad daugelyje vietų skaitytojas gali rasti klaidų, savo išmanymu [vertėjas] norėjo priartėti prie originalo, bet nepakankamas užsienio kalbos žinojimas turėtų pateisinti klaidingą vertimą. Kai kurios scenos gali būti ilgesnės, negu įprasta tokios prigimties kūriniams, tegu ir ten nemato Mielas Skaitytojas vertėjo kaltės, nes taip yra rašoma originale. Sumažinti jį ar perdaryti būtų tas pats, kas norėti apsirengti svetimą rūbą, nepritaikytą stotui. Trečią aktą praleidau, nes dėl alegorinių ir sudėtingų žodžių ta kalba nebuvo įmanoma nei taip greitai, nei lengvai suprasti, ką giliai jaučiantis Autorius siekė parodyti. Bet netrukus gal galėsime ir gimtąja kalba, nevargdami prie svetimų painybių, tą darbą, duok Dieve, užbaigti“, žr. *Polusia, Córka Kolodzieja, czyli Wolność oswobodzona. Opera tragiczna w dwóch aktach. Z Rosyjskiego na Polski język przetłumaczona, roku 1789*.

58 *Projekt nieuskućeczny prozą i wierszem*, p. 59.

59 Anna Petlak, *Przyczynek do badań nad ramą wydawniczą utworów dramatycznych Wincentego Ignacego Marewicza*, p. 158.

60 *Projekt nieuskućeczny prozą i wierszem*, p. 9.

61 Elżbieta Aleksandrowska, Marewicz Wincenty Ignacy, in: *PSB*, p. 635.

raiškos, ir nepriklausomos pozicijos visuomeninių ir politinių problemų atžvilgiu⁶². V. I. Marevičiui buvo artimas šių kūrėjų santykis su realybe: jie buvo atidūs naujų visuomenės gyvenimo mechanizmų stebėtojai, juos apnuogindavo, aštriai vaizduodami gyvenimo scenas. Jie nesivadovavo intencija ištaisyti blogį, užteko tik jį atskleisti ir atvaizduoti literatūriškai⁶³. Kaip ir 8–9-ojo dešimtmečių Varšuvos poetai, V. I. Marevičiui rūpėjo demaskuoti žmonių silpnynes ir nuodėmes, parodyti tradicinių vertybių krizę, pinigų visagalybę, veidmainystės ir pataikavimo reikšmę⁶⁴. Viena iš kūrinių jis rašė:

Buvau aukštuomenėje, pažinojau ir žinojau daugelį. [...] kad pavaizduočiau jų portretą keliais žodžiais, sakyčiau, kad ponai yra panašūs į supuvusį medį, kuris, nors gana ryškiai ir gražiai tamsoje šviečia, bet nieko nešildo. O, ne! Suklydau. Šildo. Bet ne į mane panašius žmones. Nes negali būti, kad tas, kuris nebudi prie didžiųjų ponų durų, neprišoka prie išeinančių iš namų, jiems nepataikauja, užsitarnaus tiek pat, kaip tie, kurie visad stovi greta ir nenustoja jų girti. Pataikavimas yra naudingiausias (niekšingų sielų) amatas. Ir todėl nedoras ar niekam tinkamas žmogus sugeba savo pataikavimu pasiekti ne vieną iš tų ponų. Man tokios dovanos prigimtis, laimei, pagailėjo.⁶⁵

V. I. Marevičiaus visuomenės matymas atitiko sentimentalizmo literatūros kanonus⁶⁶. Jo kūryboje dažnas žmogaus atsiskyrimo nuo visuomenės, kurioje tarpasmeniniai ryšiai pagrįsti netikromis vertybėmis, motyvas. Literatas nuolat pabrėžė esantis svetimas tokioje visuomenėje, pvz., dramos *Žmona, palikta negyvenamoje saloje* dedikacijoje jis vaizduoja save kaip atstumtąjį dėl savo dorybių:

Žmona yra paliekama vyro dėl atsitiktinumo, o autorius buvo pamištas tautiečių tik dėl tos nuodėmės, kad jam visada rūpėjo doro žmogaus vardas, kad rūpindamasis savo likimu niekada nebuvo išdavikas, apgavikas, pasidavėlis, suvedžiotojas, apsimetėlis ir niekam nekenkė nei norėjo iš kitų šlovės sulipdyti sau garbingų titulų ar iš svetimos laimės griuvėsių sukurti sau turtą.⁶⁷

62 Elżbieta Aleksandrowska, Wincenty Ignacy Marewicz, in: *Pisarze polskiego oświecenia*, p. 339.

63 Teresa Kostkiewiczowa, Poeci Oświecenia, p. 8.

64 Kai kuriuos iš savo provokacinių kūrinių autorius net pats laikė per daug drąsiais: 1788 m. ligos metu perdavė F. Czapskiui veikalą *Wyunętrzenie charakteru ludzi umaskowanych (Užsimaskavusių žmonių charakterio atskleidimas)* rankraštį (neišlikęs) su prašymu paskelbti jį tik po mirties, žr. Elżbieta Aleksandrowska, Wincenty Ignacy Marewicz, in: *Pisarze polskiego oświecenia*, p. 336.

65 *Szczere interesowanie się Marewicz za Marewiczem...*, b. p.

66 Plačiau apie tai žr. Teresa Kostkiewiczowa, Sentymentalizm, in: *Słownik literatury polskiego oświecenia*, pod redakcją Teresy Kostkiewiczowej, Wrocław, Warszawa, Kraków: Zakład Narodowy Imienia Ossolińskich, 2002, p. 566–574.

67 Cituota pagal ištrauką, pateiktą straipsnyje: Anna Petlak, Przyczynek do badań nad ramą wydawniczą utworów dramatycznych Wincentego Ignacego Marewicza, p. 153.

V. I. Marevičiui, be abejonės, buvo svarbi jo bajoriška tapatybė. Viename iš kūrinijų jis teigė: „Rašau drąsiai, nes esu Lenkas, nes esu Pilietis, nes esu Bajoras.“⁶⁸ Daugelio spaudinių tituliniam lape jis spausdindavo vinjetes su savo giminės Kosciešos herbu – svarbiausiu bajoriškos tapatybės ženklu. Tačiau drauge V. I. Marevičius save suvokė kaip „mažąjį žmogų“: „Tie, kas gavo iš prigimties bajorystės dovaną, aprūkusią nepritekliaus dūmu, lieka nematomi šešėlyje.“⁶⁹ Jis dažnai apeliuodavo į visuomenės solidarumą ir „didžiųjų“ prievolę pasirūpinti „mažaisiais“: „Kūrėjas juos padarė ryškius, kad ir kitiems tamsą išsklaidytų, ir taip taptų dar ryškesni.“⁷⁰ Pats drąsiai kreipėsi į „didžiuosius“, kurių nė nepažinojo, pagalbos. Dedicacijoje Motiejui Radvilai rašo:

Tiesa, kad nesu nei tarnavęs, nei pažįstamas J[o] M[alonybei] Kunigaikščiui, Geradariui, bet:
 Silpnas apynys prie stulpų šliejasi,
 Upeliai į didžiules upes įsilieja,
 Ažuolas silpnus medelius nuo vėtrų saugo,
 Taip maži žmonės Didžius žmones atpažįsta.
 Nesu stulpas, azuolas nei upė,
 Dėl to, Kunigaikšti, noriu būti Tavo globoje.⁷¹

Dedicacijose, skirtose kitiems „didiesiems“, kartojasi tas pats motyvas: dedicacijoje Lietuvos kancleriui Aleksandrui Sapiegai rašytojas save lygina su maža žolele, o didiką – su dideliu medžiu, užstojančiu savo maloningu šešėliu nuo negandų visas žoles ir krūmus. Dedicacijoje Lvovo arkivyskupui Kajetanui Kickiui save vaizduoja kaip mažą upelį, kurį gelbsti didžioji upė⁷², ir pan. V. I. Marevičius ne kartą paramos kreipėsi ir į valdovą. *Neįgyvendintame projekte* kreipimuisi į karalių paskiria visą skyrių, pradėdamas taip:

Žinodamas, kad Karalius, laimingai mus valdantis, yra daugiau Tėvas negu pavaldinių Ponas, drąsiai atsistočiau prieš jį ir pasakyčiau tokius žodžius: „Karaliau, [...] kadangi stovi aukščiau už visus kitus ir iš viršaus į mus visus žiūri, visus mus lygiai matai, todėl ir mane įžvelgti gali.“⁷³

Atrodo, kad V. I. Marevičius išgyveno labai asmenišką ryšį su valdovu, jį priimdamas kaip tikrą globėją. Pavyzdžiui, jis rašė, kad tik karaliui asmeninės audiencijos metu

68 *Projekt nieuskutecznyj prozą i wierszem*, p. 154.

69 *Szczere interesowanie się Marewicz za Marewiczem*, b. p.

70 *Ibid.*

71 *Ibid.*

72 Anna Petlak, Przyczynek do badań nad ramą wydawniczą utworów dramatycznych Wincentego Ignacego Marewicza, p. 154–155.

73 *Projekt nieuskutecznyj prozą i wierszem*, p. 149.

atskleidė tikrąjį mylimosios Barboros vardą⁷⁴. Įdomu, kad ne tik literatūros kūriniuose V. I. Marevičius apeliavo į „didžiųjų“ prievoles. 1789 m. jis išsiuntė laišką Stanislovui Augustui, rūpindamasis savo bičiulės iš Krokuvos reikalais. Laiške jis mokė valdovą: „Tam esi soste, kad lygiai kaip saulė ne tik dideliems žuolams, bet ir krūmeliams pažemiui šviestum.“ Toks laiško tonas įžeidė valdovą ir jis parašė V. I. Marevičiui aštrų atsakymą: „Gavau gerbiamo Pono laišką [...] ir moralus, kuriuos be reikalo, gerbiamas Pone, sumanei parašyti [...]. Kadangi žinau, kad esi poetas ir kad seniai pasakyta *genus irritabile vatum*, todėl dovanuju Tau tai, ką man nederamai parašei.“⁷⁵

Krystyna Maksimowicz V. I. Marevičių priskyre prie grupės literatų, kilusių iš smulkiosios bajorijos ir miestiečių, kurių pažiūros buvo gana radikalias. Jie skelbė kraštutinius egalitarizmo šūkius, bet kartu jų pasisakymai turėjo naivumo, suteikiančio jiems utopizmo⁷⁶. Varginguosius engiantys magnatai buvo dažnas jų kritikos objektas. V. I. Marevičius, kuris kūriniuose visada geru žodžiu minėdavo savo geradarius didikus, vis dėlto jautė nuoskaudą dėl nelygiavertės bajorų padėties:

Tiesa, kad pagal mūsų, lenkų, maloniai skambančią teisę turtuolis nuo varguolio nedaug turėtų skirtis. Bet iš esmės [...] turtingieji, be gėdos ir nebijodami smerkimo, engia nekenčiamus varguolius, persekioja juos ir išjuokia [...]. Jie pripratę taip elgtis su neturtinga bajorija kaip amatininkas su įrankiu, kurį tol turi rankose, kol pradėto darbo nebaigia. O kai baigia, numeta jį kur į kampą po suolu ir pamiršta, nes daugiau jam nereikalingas. Arba kaip puotautojai su citrina daro: kol sveika, laiko ant stalo, kai išspaudžia sultis, išmeta prie šiukšlių.⁷⁷

Nusivylęs tuo, kad negali niekur įsitvirtinti, V. I. Marevičius rašė A. K. Čartoriskiiui dedikuotame kūrinyje: „Tapk, Kunigaikšti, nors akimirkai Marevičiumi, ir niekas tavęs niekur nepriims (*nie zatrudni*).“⁷⁸ Nuo pat pirmosios komedijos V. I. Marevičiaus kūryboje kartotas žmogaus vertinimo ne dėl turtų ir padėties, bet dėl dorybių motyvas. Iškalbingas buvo ir antrosios komedijos pavadinimas – *Meilė visus sulygina*. Šios komedijos pagrindiniai veikėjai buvo seniūnaitė Izabelė, trokštanti ištekėti už neturtingo Korydono, ir jos brolis šambelionas Lidonas, besipriešinantis šiai santuokai. Izabelė gina savo išrinktąjį prieš brolių tokiomis žodžiais:

Jis nieko neturi. Tik savo dorybėmis stengiasi girtis, o ne skolintis iš mirusių protėvių šlovę ir [pasitikėti] aklos fortūnos blizgučiais. [...]

74 Wincenty Ignacy Marewicz, *Ostatnia do Laury odezwa wierszem i prozą*.

75 Elżbieta Aleksandrowska, Wincenty Ignacy Marewicz, in: *Pisarze polskiego oświecenia*, p. 337.

76 Krystyna Maksimowicz, Wstęp, in: *Wiersze polityczne Sejmu Czteroletniego*, d. 1: 1788–1789, opracowała Krystyna Maksimowicz, Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 1998, p. 8.

77 *Szczere interesowanie się Marewicz za Marewiczem*, b. p.

78 *Projekt nieuskuteczniony prozą i wierszem*, dedikacija, b. p.

Dorybių kupina siela ir protas yra jo turtas, o biblioteka, pilna puikių knygų, yra jo gėrybės.⁷⁹

Pats Lidonas komedijoje pamilsta Izabelės kambarinę Liudviką, kuri „yra valstiečių kilmės, bet turi kilmingą širdį ir sielą“⁸⁰. Meilė suminkština Lidono širdį ir jis pats ima trokšti tapti geresniu žmogumi, kad būtų „darbais naudingas bendrapiliečiams, rūpintis krašto gerove ir taptų mylinčiu dorybę“⁸¹. Pagal komedijos siužetą vėliau išaiškėja aukšta Liudvikos kilmė (kūdikystėje ji buvo sukeista su tarnaitės dukra), tačiau ji tampa pranašesnė už kitus turtinguosius, nes „jei nuo vaikystės būtų auklėjama pagal savo kilmę, gal būtų, kaip ir daugelis kitų, nuodėminga. Dabar, patyrusi skurdą, mokės kitų gailėtis ir kitaip žiūrėti į žemesnės kilmės žmones.“⁸²

Beje, pats V. I. Marevičius, trokšdamas sukurti šeimą, prisipažįsta ieškojęs žmonos ne tik tarp kilmingųjų ir tarp miestiečių, bet ir tarp valstiečių, tiesa, nesėkmingai⁸³. XVIII a. pabaigos raštijai apskritai buvo būdingas idealizuotas valstietijos vaizdinys. Sentimentalistinėje publicistikoje valstiečiai vaizduoti kaip esmingiausia, geriausioji tautos dalis⁸⁴. V. I. Marevičius taip pat idealizavo žemę dirbantį žmogų. Būsimo šeimyninio gyvenimo viziją jis siejo su kaimu. *Neįgyvendintame projekte* V. I. Marevičius aprašė, kaip būsima žmonai (Rožei) akivaizdžiai parodytų gyvenimo mieste neįgiamybes ir gyvenimo kaime naudą. Šiame kūrinyje kaimas pavaizduotas kaip sentimentalio Arkadijos mito interpretacija: tai ideali aplinka, kur žmonės yra naudingi visuomenei, dirba su džiaugsmu, yra sveiki ir linksmi:

Kai tik išeini iš miesto, jauti, kaip maloniai pučia kaimo vėjelis, atnaujina tavo jėgas, kaip stiprina visą žmogų, kaip lengvai ir mielai kvėpuojasi [...]. Ten pinami vainikai iš įvairiaspalvių gėlių. Niekas nemoka tinginiauti, visi dirba kokį nors mielą ir naudingą darbą. [...] Visi, kad parodytų bendrą džiaugsmą, galvas papuošę lauko gėlių vainikais, nepailsdami choris linksmai dainuoja dainas, o kuo stipriau, linksmiau ir gražesniu balsu kartoja, tuo noriau, greičiau ir stipriau darbai vyksta. [...] Pažiūrėk dabar, Rože, ir pamatysi daug vežimais derlių vežančių ir su linksmais šūkais į kaimą keliaujančių valstiečių, su iškilmingomis ceremonijomis nešančių puikų

79 *Miłość wszystkich porównywa*, p. 31–32.

80 *Ibid.*, p. 32.

81 *Ibid.*, p. 67.

82 *Ibid.*, p. 124.

83 *Szczerze interesowanie się Marewicz za Marewiczem*, b. p.

84 Dalius Viliūnas, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės nacionalizmo filosofijos pradmenys XVIII a. pabaigoje, in: *XVIII amžiaus studijos*, t. 3: *Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė. Iššūkiai. Laimėjimai. Netektys*, sudarytoja Ramunė Šmigelskytė-Stukienė, Vilniaus: Lietuvos istorijos institutas, 2016, p. 57.

javų varpų vainiką atiduoti mylimam Viešpačiui. Priešais išeina žilas senolis su senole. Jų balti plaukai ir daugybė sūnų, anūkų ir proanūkių parodo jų amžių, jėgas, kūno tvirtumą ir malonų linksmumą. Paklausk, Rože, apie jų amžių ir tvirtumą, ir atsakys tau: „Mūsų amžius didesnis nei šimtmetis, bet tvirtumą, sveikatą ir linksmumą turime didesnę nei trisdešimtmečiai. Tai dėl kaimo aplinkos, valstietiško darbo ir nuosaikaus gyvenimo.“⁸⁵

Vienintelę tinkamą vietą būsimiems vaikams ugdyti V. I. Marevičius taip pat matė tik kaime, kur vyrauja natūralūs žmonių santykiai ir gamta⁸⁶. Sekdamas J.-J. Rousseau pedagoginėmis idėjomis, ankstyvąjį vaikų ugdymą jis ketino grįsti gamtos stebėjimu ir jos dėsnių supratimu, tik vėliau mokytų gyvais (dorų žmonių) ir negyvais (tinkamų knygų) pavyzdžiais⁸⁷.

Daugelyje autobiografinių kūrinių jis kalbėjo apie svajonę gauti žemės sklypą ir jį dirbti: „Mano troškimai nedideli, / Noriu turėti gabalėlį žemės ir dorą žmogų.“⁸⁸ Viename iš kūrinių jis kreipiasi į valdovą, prašydamas suteikti jam žemės:

Netrokštu turtų, nes nenoriu iškilti virš broliškos lygybės. Nenoriu veltui gautos duonos, nes nekenčiu veltėdžiavimo. Tik noriu, kad Jūsų Karališka Šviesybė duotų žemės, kurią savu darbu ir išmanymu dirbčiau ir būčiau naudingas. Naudingas Kraštui, skelbdamas savo žemdirbystės pasiekimus. Naudingas Jūsų Karališkai Šviesybei savo nesutepta ištikimybė ir savo palikuonių išugdymu tokiais pat piliečiais, dėl kurių Krašte nebūtų gėda. Ši Jūsų Karališkos Šviesybės dovana niekada nepažus. Nes iš rankų į rankas pereis palikuonims, kurie prisieks būti gerais piliečiais ir visada šlovinti tą, kuris tapo mano giminės laimės Kūrėju, įamžins tą laimę, susietą su neperkeliamu turtu, t. y. žeme.⁸⁹

Miesto vaizdavimas V. I. Marevičiui buvo pretekstas atskleisti visuomenės blogybes. Miestas jam atrodė pilnas nenatūralių ir nenaudingų dalykų. Jis smerkė gyvenimą pertekliuje, tuščių pinigų švaistymą, amoralias pramogas:

Ten alėjos apsodintos brangiais medžiais, kurių šakos apkirptos pagal liniją brangiai apmokamo sodininko, bet medžiai jokios naudos

85 *Projekt nieuskuteczniony prozą i wierszem*, p. 61–82.

86 V. I. Marevičius buvo kritiškai nusiteikęs jėzuitų mokymo atžvilgiu ir žavėjosi Edukacinės komisijos atliekamomis ugdymo reformomis: „Gamta yra geriausia mokytoja. Manychiau, kad gamtos stebėjimai turėjo būti pretekstas Jo Šviesybei ir garbingai Edukacinėi komisijai uždrausti seną, kenksmingą jaunimo mokymą, paremtą tik nesuprantamų užsienio žodžių įsiminimu“, *Ibid.*, p. 109.

87 *Ibid.*, p. 114.

88 *Szczerze interesowanie się Marewicz za Marewiczem*, b. p.

89 *Projekt nieuskuteczniony prozą i wierszem*, p. 152.

nesuteikia, tik vaizdą, o vaizdas svetimas prigimčiai, todėl nuo apkirptų medžių vienodumo greitai akis ima nuobodžiauti. Toliau pamatysi fontanus, dirbtines kaskadas, kurių išlaikymas kainuoja brangiau negu kelių šeimų išgelbėjimas iš skurdo. [...] Reikia nuvykti į teatrą, kur turi būti vaidinama komedija, opera, baletas. Komedija turi gerą tikslą, bet nesutramdoma rašytojų laisvė sukelia blogas pasekmes. [...] O pasekmės yra tokios, kad iš jos gauna nederamų jausmų ir meilės intrigų pateisinimą. [...] Grįždami iš mokamo ir kenksmingo reginio, pažiūrėkime rūmų ir sodo iluminaciją, nuo kurios visa atmosfera aplinkui prisipildo riebiais ir dvokiančiais dūmais iš lajinių ir aliejinių lempų, ji pablogina orą, kuriuo tiek daug žmonių sau kenkdami kvėpuoja. Sodo gale matyti baisiai griaudėjantis fejerverkas, iššvaistantis visus turtus.⁹⁰

Panašių antiurbanistinių kūrinių nemažai galime rasti to laiko rašytojų kūryboje⁹¹, tačiau V. I. Marevičiaus kūriniuose būta ir originalių dalykų. Pavyzdžiui, Aleksandros Norkowskos pastebėjimu, šis literatas miesto kasdienybės kritikos objektu daro retai epochos raštijoje aptinkamus adresato juslinius signalus⁹². Miestą jis vaizduoja kaip sveikatai kenksmingą vietą dėl užterštumo ir pavojaus užsikrėsti⁹³. Miestas V. I. Marevičiui taip pat yra moralinio degradavimo vieta. Čia literato pasmerkimo sulaukia savo prigimtį pamiršę moterys ir vyrai, apsimetėliai, laisvamaniai, išdavikai ir pasileidėliai. Štai keli rašytojo pateikti satyriniai miesto gyventojų atvaizdai tarp gausybės kitų, vertų pasmerkimo:

Pažvelkime dabar į tas minias gatvėse. Tas prancūzas, jojantis ant greito žirgo, tai moteris, nedėkinga dėl Kūrėjo jai duotų dovanų, atmetanti Jo darbą, kad ne vyrų ją sutvėrė, bet moterimi, besistengdama apgauti pasaulį ir išeiti iš savo lyčiai deramų ribų. Tas pabalintas, parausvintas ir iškvepintas visokiais kvėpalais dabita (*fraczek*) yra buduario riteris, besivaržantis su dama dėl pirmumo, kas kam meilintis turėtų. [...] Jo išvaizda – teatrališka, o jausmai, sprendimai ir ketinimai – vien apgavystė. Tas trečiasis, su skrybėle, papuošta plunksnomis, su pentiniais, didesniais nei batai, yra niekingas lenkų išgama, kuris po dviejų mėnesių

90 *Ibid.*, p. 56–60.

91 Teresa Kostkiewiczowa, *Poeci Oświecenia*, p. 8.

92 Aleksandra Norkowska, *Codzienne zapachy miasta utrwalone w piśmiennictwie polskiego oświecenia*, p. 115–126.

93 „[Miesto] oras užterštas įvairiausiomis dulkėmis, tinko, mūro ir pokosto [dalelėmis], pripildytas užsikrėtusių žmonių kvėpimu, kylančiu iš puvėsių ir kapų, ne tik įkvėpti būna sunku, bet [nuo jo] ir eiklumas mažta, ir kūnas apsunksta, tie iškvepiami dalykai taip pat įsiskverbia į kūno randus, atnešdami su savimi užkrečiamųjų ligų. Daug žmonių nekaltai tik dėl šios priežasties gavo madingų ligų“, žr. *Projekt nieuskuteczniomy prozą i wierszem*, p. 41.

murkdymosi po Paryžiaus užkampius kritikuoja lenkų valdymą, gyvenamas pagal jų įstatymus, peikia šalį, valgydamas jos duoną, tyčiojasi iš religijos, besivadindamas kataliku, negerbia tautiečių, nors vadinasi lenku, gėdijasi giminės ir garbingų tėvų, gyvenančių kaime, nors vadinasi jų vardu ir gyvena jų malone, kritikuoja lenkų kalbos skambesį, pats nemokėdamas trijų tuzinų prancūziškų žodžių. [...] O štai priešais mus atvyksta kita paradinė karieta, kurioje žmogus, apjuostas įvairiaspalvių ordinų. Jo titulų neprisimenu, bet žinau, kad pardavęs kraštą, išdavęs Tėvynę, engęs piliečius, prispaudęs našlaičius, išvaręs iš savo valdų žmones, našliais pavertęs vyrus, turėjusius gražias žmonas, prisipirko ordinų papuošti išdaviko krūtinę, turėdamas juodžiausią sielą.⁹⁴

Į tuos, kurie nesirūpina savo valstybe, parsiduoda svetimiems ir išduoda Tėvynę, kritika ypač stipriai buvo nukreipta raštijoje, lydinčioje Ketverių metų seimo darbą. Tačiau ir anksčiau vyko gyvos literatūrinės batalijos dėl savo ir svetimo, tautinio ir kosmopolitinio. Į jas įsiliejo vadinamasis „kontušo ir frako ginčas“⁹⁵. Satyriniuose kūriniuose dažnu neigiamu visuomenės personažu tapdavo jaunuolis, vadintas *fraczek* (frakeliu). Paprastai taip būdavo vaizduojamas jaunas bajoras, kuris užsienio kelionėse pakliūva į apgavikų pinkles, iššvaisto šeimos turtus, pridaro skolų kortuodamas ir grįžta į šalį, vaizduodamas protingą jaunuolį, libertiną, kuris nebesupranta lenkiškų problemų ir tautos reikalų, nesidomi politika, o užsiima tik flirtu, pramogomis, maskaradais ir baliais. Fraku vilkintis jaunuolis tapo dykaduonio, tuščio žmogaus simboliu⁹⁶. V. I. Marevičius, palaikęs „tautiškąją“ pusę, ištraukė į šią diskusiją, parašęs odę – atvirkštinę pagyrą *Do fraczków (Frakeliams)*, kurioje kontušas jam simbolizavo senąsias moralines vertybes, o frakas – jų nuosmukį:

Doras lenkas, vilkintis nedailų kontušą,
Be šukuosenų ir puošnių frakelių,
Be itališkų kvepalų buvo patikimas vyras,
Buvo ištikimas duotoms priesaikoms.⁹⁷

94 *Ibid.*, p. 42–51.

95 Apie tai plačiau žr. Agata Ročko, Rola stroju francuskiego w literaturze polskiej drugiej połowy XVIII wieku, p. 164; Krystyna Maksimowicz, Wstęp, p. 9.

96 Agata Ročko, Rola stroju francuskiego w literaturze polskiej drugiej połowy XVIII wieku, p. 165–167.

97 Cituota pagal odės ištrauką, publikuotą: Agata Ročko, Rola stroju francuskiego w literaturze polskiej drugiej połowy XVIII wieku, p. 168. V. I. Marevičius atsiliepė ir į polemiką, kilusią po to, kai Janas Potockis pasirodė viešumoje, vilkėdamas tautiniais drabužiais. Ta proga pasirodė daug giriamųjų ir poleminių eilių, tarp jų – V. I. Marevičiaus *Do Jaśnie Wielmożnego Jmci Pana Jana Potockiego, krajczyka koronnego, z okoliczności przebrania się jego po polsku (Jo Kilnybei Poniui Janui Potockiui, Karūnos raikytojui, apsirengimo lenkiškais rūbais proga)*, žr. Krystyna Maksimowicz, Wstęp, p. 9.

V. I. Marevičius pats save vaizdavo kaip senųjų papročių puoselėtoją – „kontušinį“ lenką. Aprašydamas nepaisėkusių piršlybų varšuvietei istoriją, pabrėžė, kad ši pasirinko „frakuotą“ jaunikį, nes labiau vertino tuštybę:

Ji mėgo siaurus drabužius, o aš vilkiu kontušą. Ji mėgo pataikavimą, o aš – nuoširdumą. Ji kalbėjo apie madas ir šokius, o aš – apie ūkį ir piliečių pareigas. Ji mėgo juoktis, o aš moralizuoti.⁹⁸

Veiklusis patriotizmas

Literatūros tyrėjų jau ne kartą buvo pastebėta, kad Apšvietos laikotarpio raštijos dominantė buvo aktyvus įsijungimas į aktualius visuomenės reikalus. Daug to meto eiliuotų ar formaliai draminių kūrinių buvo publicistiniai⁹⁹. Būdamas karštas visuomenės ir valstybės valdymo reformų rėmėjas, V. I. Marevičius gyvai dalyvavo literatūrinėje veikloje, lydinčioje Ketverių metų seimo veiklą. 1788 m. jis parašė ir publikavo eilėraštį *Do Stanów Sejmujących (Luomams, susirinkusiems į Seimą)*, kuriame pateikė patarimų bei palinkėjimų pasiuntiniams ir karaliui. Eilinį kartą pareiškęs nepasitenkinimą, kad galimybę prisidėti prie valstybinės veiklos turi tik turtingieji („Nesu pasiuntinys į Seimą, nes neturėjau aukso“), jis eilėmis perspėja išrinktuosius neparsiduoti svetimšaliams ir saugotis išdavikų, visus juos ragina būti vieningus ir ištikimus karaliui, pasirūpinti valstybės ir jos sienų saugumu:

Patarkite, kaip apsaugoti Lenkijos sienas nuo puolimų,
Kaip atgaivinti Tautoje miegančią Didvyriškumo dvasią,
Iš kur gauti milijonus kariuomenei padidinti.
Kaip Lenkijos bajorus pripratinti prie žirgų,
Kur pastatyti gamyklas šarvams gaminti.¹⁰⁰

Politinės literatūros paklausa tuo metu buvo didelė. Aktualumas, taiklumas, sąsajos su tam tikrų visuomenės grupių nuotaika darė ją ypač patrauklią¹⁰¹. Visuomenėje tvyrančią nuotaiką atliepė V. I. Marevičiaus opera *Polusia, račiaus duktė, arba Išlaisvinta Laisvė*, pirmą kartą išleista 1789 m. E. Aleksandrowska šį kūrinių pavadinimo dramatos formos politiniu traktatu arba sceniniu pamfletu prieš Rusijos politiką Respublikos atžvilgiu. Pagrindiniai operos veikėjai buvo Swo-

98 *Projekt nieuskuteczniomy prozą i wierszem*, p. 27.

99 Barbara Wolska, Wstęp, in: *Wiersze polityczne Pierwszego rozbioru i Sejmu delegacyjnego, 1772–1775*, opracowała Barbara Wolska, Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2001, p. 6.

100 *Do Stanów Sejmujących wiersz Wincentego Ignacego Marewicza Rotmistrza Woiewództwa Trockiego w czasie Ordynaryjnego Seymu w Warszawie, Roku 1788*, [Wilno]: [drukarnia Akademicka], 1788, b. p.

101 Krystyna Maksimowicz, Wstęp, p. 9.

bodzkis, valdų *Wolność* (liet. Laisvė) paveldėtojas, jį globojanti Przemocka ir šios kambarinė Polusia, kuri yra Swobodzkio mylimoji. Przemocka su pagalbininkais trukdo Swobodzkiui ir Polusiai susituokti, ji nori ištekinti Polusią už savo statytinio ir užvaldyti Swobodzkio valdas. Lengvai galime nuspėti, kad pagrindiniai operos herojai vaizduoja Stanislovą Augustą Poniatovskį, Jekateriną II ir Abiejų Tautų Respubliką. Karolis Estreicheris veikiausiai teisingai iššifravo kitus operos veikėjus: Przemockos pagalbininką Potężnickį kaip Jekaterinos II favoritą Grigorijų Potiomkiną, Przemockos pavaldinį, už kurio nori ištekinti Polusią, Ciemiężnickį – kaip rusų pasiuntinį, o Litośnickį, kuris padeda Swobodzkiui ir Polusiai susituokti, – kaip Prūsijos karalių¹⁰². Operos veikėjų savybes ir intencijas vaizdžiai nusako pavardžių simbolika¹⁰³.

Operos siužetas alegorinėmis priemonėmis parodo Jekaterinos II politiką Respublikos atžvilgiu. Kūrinyje Przemocka – Jektarina II ir jos parankiniai ketina papirkti Laisvės gyventojus, patraukti į savo pusę Litośnickį – Prūsijos karalių ir įveikti Swobodzį – Stanislovą Augustą smurtu arba gudrumu. Štai viena iš scenų, kurioje Potężnickis – Potiomkinas tariasi su Przemockos teisininku Dokumentowicziumi dėl susidorojimo su Swobodzkiu:

Dokumentowiczius: Užpulti, surišti, užmušti ir kad neliktų nė ženklo nuskandinti Vysloje.

Potężnickis (juokdamasis): Truputį per greitai, mielas Dokumentowicziau. Dar nesame pasiekę tokio aukšto lygio, kad galėtumėme taip smurtauti ir tai nepakenktų mūsų interesams. Šiame amžiuje yra viena politika, kuri geriausiai paslepia nusikaltimą ir su šlovės kauke drąsiai pasirodo pasauliui. Su ja viską, ką norime, galime įrodyti, net ir to niekas nesužinos, kad tavo Ponia nori Laisvės valdų. Tegu ją lyg patys savo noru išrenka žemionys. Juk tu turi tarp jų pasitikėjimą. Taigi taip padaryk, kad į jų broliją įsitrauktum, ir įgijęs pasitikėjimą visko pasiekti galėsi: duok, liudyk, skaičiuok, berk, kiekvienam žadėk paslapčiomis ir asmeniškai ir, nors ten gyvos dvasios nebūtų, sakyk ne garsiai, bet kuo tyliau šnabždėk į pačią ausį, kad jie patys sunaikintų Swobodzkį ir tavo Ponios anūką priimtų kaip šeimininką, taip bus ir geriau, ir teisingiau, ir naudingiau.¹⁰⁴

Pagal operos siužetą Przemockai ir jos parankiniams nepavyksta įgyvendinti klastingų planų ir Swobodzkis susituokia su Polusia – Respublika. Przemocka

102 Petlak Anna, Źródła z epoki jako świadectwa polskiej i rosyjskiej recepcji opery Wincentego Ignacego Marewicza *Polusia, Córka kołodzieja, czyli Wolność oswobodzona...*, p. 231–232.

103 Lenk. *swoboda* – laisvė, *przemoc* – smurtas, *potężność* – įtakingumas, *ciemność* – engimas, *litościwość* – gailėstingumas.

104 *Polusia, Córka Kołodzieja, czyli Wolność oswobodzona*, p. 27–28.

paleidžia Swobodzkį iš savo globos, o Polusią už ištikimą tarnybą apdovanoja laisve. Paskutinės operos scenos alegoriškai perteikia Stanislovo Augusto inicijuotas valstybės reformas: valstiečiams atėjus pas Swobodzkį skūstis dėl neteisybės ir sprespaudos, šis pažada, kad pažabos turtingųjų savivalę, suteiks valstiečiams globą, panaikins žalingas monopolijas ir pasirūpins miestais:

Swobodzkis: Mano vaikai, nesijaudinkite, aš jau seniai apie jūsų nelaisvę galvoju. Pirmiausia apribosiu prievoles, kurias ponui turite už žemę atiduoti, o kai jums ir jūsų nuosavybei suteiksiu laisvę, niekas pakenkti jums nebegalės, nes su skundais ir ieškodami teisingumo į mane patį galėsite kreiptis. Žydams degtindarystę griežtai visam laikui uždrausiu ir pakęsiu tik sumanų pirklių, stropų amatininką ir darbštų žemdirbį. Paliksiu laisvę visur parduoti visus jūsų produktus ir panaikinsiu kenksmingą monopoliją. Miestams nustatysiu tvarką ir, suteikdamas laisvę, pasistengsiu, kad žmonės būtų turtingi. Jokio luomo žmonių neišskirsiu.¹⁰⁵

Polusios politinis aktualumas, patriotų reformų programos akcentavimas, Rusijos kritika, proprūsiška pozicija, išraiškingas operos alegoriškumas ir teksto pamfletinis pobūdis lėmė, kaip buvo anksčiau minėta, didelį kūrinio populiarumą¹⁰⁶.

V. I. Marevičius visuose kūrinuose vaidavo Stanislovą Augustą kaip svarbiausią reformų kūrėją ir valstybės gelbėtoją. Valdovas tuo metu sulaukė daugelio literatų paramos, besąlygiškai teigiamas jo vaidinys buvo kuriamas pamoksluose¹⁰⁷. V. I. Marevičius, valdovą kūrinuose visada vaidavęs kaip teisingą ir išmintingą tėvą, po Konstitucijos priėmimo tvyrant džiaugsmingo pakilimo nuotaikai, Stanislovo Augusto paveikslą kuria itin patetiškai:

Mūsų mylimas Karalius, Lenkų Tautos laimei mus valdantis, Tėvynės Tėvas, visus priglaudžiantis prie savo širdies. Jis mūsų išgelbėtojas. Jis yra Tautos laimės kūrėjas. Jis prikėlė bimirštančią mūsų Protėvių šlovę. Jis yra šaltinis, plukdantis įvairiomis atšakomis laimę mums, savo vaikams. Jis beveik 30 metų su erškėčių vainiku, apsunkintas milijonu neteisingų priekaištų, suteptas nedėkingos arba nepažįstančios jo Tautos nuodingu rašalu, savo darbu viršydamas prigimtines jėgas, su nežmoniška kantrybe, nepalaužiama stiprybe, viską numatančia įžvalga, herojine

¹⁰⁵ *Ibid.*, p. 94.

¹⁰⁶ Įdomu, kad XVIII a. pabaigoje opera net buvo išversta į rusų kalbą Vasilijaus Anastasevičiaus, bet vertimas nebuvo publikuotas, žr. Anna Petlak, *Źródła z epoki jako świadectwa polskiej i rosyjskiej recepcji opery Wincentego Ignacego Marewicza Polusia, Córka kolodzieja, czyli Wolność oswobodzona...*, p. 238.

¹⁰⁷ Teresa Kostkiewiczowa, Poeci Oświeceni, p. 12; Kristina Mačiulytė, *Kad Tėvynė gyvuotų...*, p. 119.

meile, niekieno nenugalėtas, darė slaptą darbą neprilygstamais būdais ir kantriai laukdamas mūrijo visuotinius Lenkijos laimės pagrindus, aukodamas savo sveikatą ir gyvenimą.¹⁰⁸

Ketverių metų seimo laikotarpis buvo suklestėjimo laikas tokios proginės poezijos, kurioje vieši, kartais visai smulkūs įvykiai tapdavo pretekstu platesniems svarstymams apie krašto situaciją. Konstitucijos priėmimo metu, išreiškiant visos tautos entuziazmą, paplito kūriniai, besinaudojantys atsišaukimo, emocijos sukėlimo priemonėmis¹⁰⁹. Tokių kūrinium galime laikyti V. I. Marevičiaus 1792 m. balandžio 8 d. kalbą, skirtą rinkimų į miesto savivaldą progai. Galime numanyti, kad tuo metu rašytojas išgyvena didelį emocinį pakilimą. 1792 m. jis jau yra įsigijęs išsvajotą namą Vilniaus priemiestyje, priėmė Vilniuje miestiečių teises¹¹⁰ ir buvo išrinktas II rajono rinkimų asesoriumi. Galbūt naujoji pareigybė leido jam pasijusti savam ir reikšmingam valstybės gyvenime, ko visą laiką troško. Jis labai entuziastingai vertino Konstitucijoje įtvirtintą miestiečių teisių išplėtimą ir galimybę bajorams dalyvauti municipaliteto darbe¹¹¹. *Pilietiniame pasveikinime* V. I. Marevičius perteikia optimistinę ir pakilią nuotaiką, apėmusią reformoms pritariančią visuomenės dalį:

Sveikinu pirmiausia mylimiausios Tėvynės prisikėlimą iš tos netvarkos ir bejėgystės, į kurią daugiau nei šimtmetį ji buvo panirusi. Sveikinu mylimiausią Karalių ir mūsų Gelbėtoją, prikėlusį iš to nepasitikėjimo, kurį Jis Tautoje, o Jame Tauta turėjo. Sveikinu Seimą, prisikėlusį iš *liberum veto*, kuris beveik visą Tautą palaidojo. Sveikinu Tautą, prisikėlusią iš abejingumo letargo, kuris buvo ją į grandines sukaustęs. Sveikinu visus teisėjus, prisikėlusius iš loterijos, kurioje jų sprendimai buvo pateikti parduoti daugiau duodančiam. Sveikinu Bajorus, prisikėlusius iš prietarų, dėl kurių ne vertybes, o likimą sudievinome. Sveikinu Miestus,

108 *Mowa po ukończonym obiorze urzędników drugiego cyrkulu wileńskiego roku 1792 kwietnia dnia 8 miana przez JP. Wincentego Ignacego Kościeszę Marewicza, Rotmistrza Woiewództwa Trockiego, Pierwszego Asesora Koła Porządkowego Cyrkulu Drugiego Miasta Wilna*, [Wilno]: [s. n.], [1792], b. p.

109 Teresa Kostkiewiczowa, *Poeci Oświecenia*, p. 11.

110 V. I. Marevičius buvo 24-asis bajoras, kuris priėmė miestiečių teises Vilniuje 1791 m. liepos 6 d. (žr. Lietuvos valstybės istorijos archyvas, f. 458, ap. 4, b. 4, l. 24a). Vertingas Liudo Glemžos pastebėjimas, kad V. I. Marevičius tądien prisiekė vienas, nieko neraginamas ir nesijungdamas prie didikų lydinčios grupės. Nuosirdžiai dėkoju dr. Liudui Glemžai už nuorodą.

111 „Ištrynę iš atminties senas mūsų klaidas, grįžkime prie pasikeitusių dalykų ir, pamiršę, kas kuo buvo, pažiūrėkime, kas dabar yra Bajoras ir Miestietis. Bajoras yra Miestiečių geradaris, leidęs naudotis savomis privilegijomis ir pripažinęs juos tikrais jaunesniais broliais, o dėkingas Miestietis tapo Bajoro ištikimu Bičiuliu, kartu esantis laimingas, besidalydamas su jais Magistratu. [...] Tik nuopelnus vertina, dorybėms pagarbą atiduoda ir lenkiasi tik iš broliškos meilės tiems, kas yra verti, kuo gali būti akivaizdus įrodymas šiame susirinkime lygybėje išrinkti į pareigybes mūsų Broliai“, žr. *Mowa po ukończonym obiorze urzędników drugiego cyrkulu wileńskiego*, b. p.

prisikėlusius iš tos prieblandos, kuri slėpė nuo jų Žmogaus teises. Sveikinu šį miestą, prisikėlusį iš iki šiol tvyrojusios nežinomybės dėl to, kur jo pajamos buvo dingusios [...]. Linkiu naujai išrinktiems pareigūnams prisikelti iš neveiklumo į pilietinę veiklą. Linkiu visiems, kad mes tokio išmintingo ir gero Karaliaus valdomi, ragautume Jo pastangų vaisius.¹¹²

Didelę propagandinę akciją literatai buvo sukėlę Konstitucijos priėmimo metinių proga. Tuo metu kuriami panegiriniai eilėraščiais, maldos, himnai, odės, pilietiniai atsišaukimai¹¹³. V. I. Marevičius šią datą pažymi originaliu būdu. Paremtas M. Kl. Oginskio jis imasi kurti didžiulę dekoraciją prie savų namų Lukiškėse ir publikuoja dekoracijų aprašymą¹¹⁴. Dekoraciją V. I. Marevičius dedikavo Stanislovui Augustui ir įrėngė savo sklype ant kalvos, kurią pavadino „Stanislovo kalnu“. Ją suformavo pusbėnulių formos, apsodino medeliais, vaizduodamas laukinę giraitę, vidury įrėngė laiptus iki kalvos viršaus. Vidury giraitės iš dažytų skydų buvo suformuota grota, kurią puošė Stanislovui Augustui skirtos eilės, išaukštinančios jo valdymą tarp kitų karalių.

Dekoracijų aprašyme autorius pusiau prozine, pusiau poetine forma apibūdino naujosios miestų politikos teigiamybes, kurių realizuotoju vaizduotas ką tik miesto prezidentu išrinktas A. Tyzenhauzas. Jis giriamas, kad mieste dabar sveikesnis oras, nes išvalytos gatvės, padidėjęs saugumas, nes miestas buvo apšviestas, sutramdyti apsimetėliai elgetos, kapinės iškeliamos už miesto¹¹⁵.

Dekoracija vaizdžiai demonstravo naująją, Konstitucijos įtvirtintą visuomenės sąrangą, kurioje sustiprinta valstiečių padėtis ir miestiečiams suteikta galimybė dalyvauti valstybės valdymo reikaluose. Dekoracijoje pirmojoje pakopoje vaizduoti valstiečių darbo įrankiai – plūgai, pjautuvai, grėbliai, šakės, spragilai; antroje – pirklių veiklos atributai – statinės, svarstyklės, inkarai, dėžės; trečiojoje vaizduoti bajorų luomo atributai – šarvai, vėliavos, kardai, patrankos. Ant žemutinės, valstiečių pakopos stovėjo altoriaus pagrindas, altoriaus viršus užsibaigė bajorų pakopoje aukuru, iš kurio kilo dūmas. Pirmame lygmenyje vaizduoti valstiečiai, dešinę koją užkėlę ant miestiečių lygmens, antrame – miestiečiai, dešinę koją pastatę ant bajorų lygmens, trečiame lygmenyje stovintys bajorai rodė žemdirbiams ir pirkliams viršun į karaliaus monogramą, o pastarieji klaupėsi prieš altorių. Iš šonų vaizduoti

112 *Ibid.*

113 Krystyna Maksimowicz, *Wstęp*, p. 20–21.

114 Apie tai plačiau žr. Lina Balaišytė, „Laimingos revoliucijos“ šventės: apie Gegužės 3-iosios konstitucijos metines Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje, p. 260–273.

115 Dedicacija sukurta įdomia forma, kur teigiamybei priešpriešinama ironiškai įvardijama blogybė, pvz., giriamas, kad mieste dabar sveikesnis oras, nes išvalytos gatvės, ir ironiškai peikiama, kad purvas išvežtas, nes paprotį ir senovę reikia gerbti: „Dabar jau pradėjame kvėpuoti grynesniu oru dėl išvalytų gatvių, / Tik blogai, / Kad liepei mieste įsisenėjusį purvą iškuopti, / Nes paprotį, senovę ir senatvę reikia gerbti“, žr. *Opis Illuminacyi Daney w dniu 3 Maia Roku 1792 na przedmieściu Wileńskim ku Łukiszkom*, b. p.

genijai su Seimui atstovaujančių Lenkijos ir Lietuvos konfederacijos maršalų Stanislawo Małachowskio ir Kazimiero Nestoro Sapiegos monogramomis. Už altoriaus buvo kolona su valdovo herbu, o virš jos – įrašas: „1791 m. gegužės 3-iosios konstitucija.“ Virš valdovo herbo vaizduotas skrendantis Lenkijos herbinis erelis, iš kurio snapo tryško fontanas. Vanduo iš jo sroveno per visų trijų luomų pakopas. Virš valdovo monogramos sklendė Šlovės personifikacija, iš kurios sklido žodžiai: „Šlovė Karaliui, Tėvynės išvadotojui.“ Dekoracijų apačioje buvo įrašas: „Įstatymo apginti, laimės šaltiniu sustiprinti, / Broliškos meilės mazgu surišti, / Nešame savo širdis dovanų Tėvui, / prisiekdami meilę Lenkijos Titui“

Dekoracija atrodė kaip didžiulė emblema, kurios ikona vaizdavo piramidės pavidalo naująją visuomenės sandarą: valstybės pagrindą sudarė valstiečiai, pagal naująją Konstituciją paimti valstybės globon, virš jų buvo miestiečiai, įtraukti į valstybės valdymą drauge su bajorais, dar aukštesnę padėtį užėmė bajorai, o virš jų esantis valdovas ir 1791 m. priimta Konstitucija tapo visų luomų gerovės garantu¹¹⁶. Inskripcijoje V. I. Marevičius verbaliai papildė vaizdinę kompoziciją, akcentuodamas vienybės ir paklusnumo valdovui svarbą. Literatas naudojosi įprastų Stanislovo Augusto laikų proginių dekoracijų programa, kuomet buvo pasitelkiami visuotinai žinomi daiktai simboliai ir atributai bei tradiciniai politiniai simboliai (herbas, insignijos)¹¹⁷.

Dekoracijos šonuose stovėjo dvi vestalės, laikančios rankose girliandą su įrašu: „Mirtis arba Konstitucija.“¹¹⁸ E. Aleksandrowska pagal įrašo retoriką spėjo, kad V. I. Marevičius galėjo priklausyti radikaliai Varšuvos patriotų klubui. Vis dėlto šis šūkis nebuvo būdingas tik radikaliausioms visuomenės grupėms. Jis buvo paplitęs ir Vilniaus aplinkoje, kai švenčiant Konstitucijos metines buvo aiškiai matoma reformų priešininkų ir Rusijos grėsmė, pvz., 1792 m. Vilniaus magistrato surengtoje metinių puotoje buvo išdalyta keliasdešimt juostų su užrašais: „Kaklas arba Konstitucija.“¹¹⁹ Eligijaus Railos pastebėjimu, to laiko vidutinės bajorijos ir miestiečių patriotizmas siejosi su Tėvynės gynimo pareiga ir Konstitucijos priešai laikyti Tėvynės išdavikais, kuriuos privalu sunaikinti¹²⁰. Tad V. I. Marevičiaus šūkis įsiliejo į bendrą Vilniaus gatvių šūkių ir proklamacijų patriotinę retoriką.

116 Apie Konstitucijoje įtvirtintą valstybės sandarą žr. Eligijus Raila, *Apie 1791 m. gegužės 3-iosios konstituciją*, Vilnius: Aidai, 2007.

117 Magdalena Górska yra pastebėjusi, kad 1791–1792 m. miestiečių rengtose dekoracijose dažnai kasdieniniams, jiems įprastiems daiktams buvo suteikiama simbolio-ženklų prasmė. Ji taip pat pastebi, kad to meto dekoracijose neretai naudotas antikinio aukuro motyvas, inspiruotas klasicizmo polinkio antikizuoti ikoną, žr. Magdalena Górska, *Emblematyka czasów stanislawowskich – problematyka terminologiczna dekoracji okazjonalnych* (įteikta spaudai). Dėkoju autorei už galimybę susipažinti su straipsnio rankraščiu.

118 *Opis Illuminacyi Daney w dniu 3 Maia Roku 1792 na przedmieściu Wileńskim ku Lukiszkom idąc*, b. p.

119 Liudas Glemža, *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės miestų sąjūdis 1789–1792 metais*, p. 171–172.

120 Eligijus Raila, *Apie 1791 m. gegužės 3-iosios konstituciją*, p. 76–77.

Apskritai šio literato dekoracijos išsiskiria iš kitų Konstitucijos metinėms rengtų miesto proginių kūrinių ne tiek kompozicijos originalumu ar turtinga simbolių kalba, kiek mastais ir sumanymo didingumu. Optimizmo dėl valstybės ateities kupinas literatas dekoracijų aprašyme dalijosi sumanymu pastatyti namą ant Stanislovo kalno, o po juo sukurti žydintį sodą su valdovo monograma viduryje ir žaliuojančiomis piramidėmis.

V. I. Marevičiaus lūkesčiams nebuvo lemta išsipildyti ir jo patriotizmui teko reikštis naujomis sąlygomis. Veržiantis rusų kariuomenei 1792 m. gegužės 24 d. Varšuvos laikraštis *Korrespondent Warszawski* pranešė:

J[o] M[alonybė] Koscieša Marevičius, Trakų vaivadijos rotmistras skirs tokią auką: 1. Mūrnamio Šv. Jono gatvėje Nr. 438 teises paskirs tam piliečiui, kuris pirmiausia sugaus arba pasiųs iš šio pasaulio kurį nors lenkų išgamą, kenkiantį Tėvynei, arba savanoriui, kuris stos į karą. 2. Dvarelį Nr. 865 su sodu, [kurį] pardavus pinigus skirs kariuomenei. 3. 269 auksinus. 4. Birželį pastatys savanorį, išmanantį karo tarnybą, su ginklu, žirgu ir husaro munduru [...]. 5. Už 2000 auksinų išspausdintų savo knygų, kurias komisija gali parduoti, o pinigus atiduoti į išdą; 6. Kiekvieną mėnesį įsipareigoja savo lėšomis atspausdinti aukotojų sąrašus ir nemokamai dalyti gyventojams. 7. Pats, sutvarkęs tam tikrus reikalus, noriai skirs savo gyvenimą Tėvynei.¹²¹

Atrodo, tai nebuvo tuščias pažadas, nes žinoma, kad 1794 m. jis pats kartu su žmona dalyvavo T. Kosciuškos sukilime¹²². 1794 m. pradžioje jis dar išleido eilėraščių *Kolęda na Nowy rok 1794 dla Króla i nieszczęśliwego Narodu (Kalėdinė giesmė Karaliui ir nelaimingai Tautai Naujiems 1794 metais)*, kuriame apverkė nelaimingus 1793-iusius ir vylėsi, kad Naujieji metai atneš valstybės atgimimą. Valdovą V. I. Marevičius ir toliau matė kaip tautos tėvą, kuris dar labiau myli savo vaikus, „nes jų tik saujelė tėra belikusi“¹²³. Anot jo, „puikybė, godumas ir nesutarimai Tautą susilpnino, o išdavystė pribaiže“¹²⁴.

Epilogas

Galime numanyti, kaip V. I. Marevičius jautėsi po pralaimėto sukilimo ir galutinio valstybės praradimo. Žinoma, kad jis dar kurį laiką rašė, vaidino Vilniaus

121 *Korrespondent Warszawski*, 1792, Nr. 16, p. 140–141.

122 Elżbieta Aleksandrowska, Marewicz Wincenty Ignacy, in: *PSB*, p. 635.

123 *Kolęda na Nowy rok 1794 dla Króla y nieszczęśliwego Narodu przez Wincentego Marewicza [...]* *Roku 1794 odbitą została*, [Wilno]: [s. n.], [1794], b. p.

124 *Ibid.*

teatre, matyt, tokiu būdu užsidirbdamas pragyvenimui. Vėliau nustojo leisti savo kūrybą. XIX a. pradžioje jis sukūrė poemą *Nefelonikones*, kurios viena iš keturių giesmių buvo publikuota tik po autoriaus mirties – 1836 m. Paryžiuje¹²⁵. Šiame ironiško-parodijinio stiliaus kūrinyje V. I. Marevičius išdėstė kraštutiniai radikalias savo pažiūras į svarbiausias tautos ir visuomenės problemas ką tik praėjusiame „mokslingų riksmų amžiuje“ ir „esamais“ padalijimų metais. Anot rašytojo, už valstybės žlugimą yra atsakingas karalius, aukščiausia dvasininkija ir magnatai su turtinga bajorija („vanagų giminė“), pasirinkusia „maskvietiškas grandines“ vietoje išlaisvinimo liaudies, kuri yra pirmas, naudingiausias ir gausiausias luomas. Nepasigailėjo autorius ir rašytojų bei mokslininkų, kuriuos kaltino egoizmu ir Lenkijos istorijos gloriifikavimo mada¹²⁶. Šiame tekste turėjo būti sukonzentruotas visas V. I. Marevičiaus nusivylimas ir apmaudas dėl prarastos valstybės ir nerealizuotų svajonių.

Apibendrinant galima sakyti, kad daugelį V. I. Marevičiaus kūrinių galima skaityti kaip svarbiausių XVIII a. pabaigos Respublikos įvykių komentarą, kaip nuomonių ir nuotaikų, vyravusių tuo metu visuomenėje, raišką. Kartu rašytoją domino žmogus, jo prigimtis, jo padėtis visuomenėje ir iš jos kylančios pareigos ir teisės. Kaip būdinga Apšvietos rašytojams, žmonių teigiamus ir neigiamus bruožus jis vertino iš visuomenės interesų perspektyvos, bet V. I. Marevičius turėjo labai asmenišką matymo perspektyvą, išplaukiančią iš originalios, dažnai peržengiančios visuomeninių konvencijų ribas asmenybės. Žiūrint iš istorinės perspektyvos, V. I. Marevičiaus gyvenimą galima „perskaityti“ kaip mažojo žmogaus virtimo dideliu istoriją: kai dramatiškomis valstybei aplinkybėmis nuolat paramos ir atramos ieškojęs žmogus tampa herojumi, dėl Tėvynės paaukojusiu viską, ką turėjo.

Publikuoti šaltiniai ir literatūra

Korrespondent Warszawski, 1792, Nr. 16, p. 140–141.

[Marewicz Wincenty Ignacy], *Do Stanów Sejmujących wiersz Wincentego Ignacego Marewicza Rotmistrza Woiewództwa Trockiego w czasie Ordynaryjnego Seymu w Warszawie, Roku 1788*, [Wilno]: [drukarnia Akademicka], 1788.

[Marewicz Wincenty Ignacy], *Kolęda na Nowy rok 1794 dla Króla y nieszczęśliwego Narodu przez Wincentego Marewicza [...] Roku 1794 odbitą została*, [Wilno]: [s. n.], [1794].

[Marewicz Wincenty Ignacy], *Miłość wszystkich porównywa: komedya oryginalna w pięciu aktach przez Wincentego Ignacego Marewicza rotmistrza województwa trockiego napisana, po kilkakroć na teatrach Warszawskim, Lwowskim i Wileńskim grana*, przedrukowana, w Wilnie: [s. n.], 1796.

[Marewicz Wincenty Ignacy], *Mowa po ukończonym obiorze urzędników drugiego cyrkulu wileńskiego roku 1792 kwietnia dnia 8 miana przez JP. Wincentego Ignacego Kościuszę Marewicza, Rotmistrza Woiewództwa Trockiego, Pierwszego Assesora Koła Porządkowego Cyrkulu Drugiego Miasta Wilna*, [Wilno]: [s. n.], [1792].

125 Elżbieta Aleksandrowska, Marewicz Wincenty Ignacy, in: *PSB*, p. 635.

126 *Ibid.*

- [Marewicz Wincenty Ignacy], *Opis Illuminacyi Daney w dniu 3 Maia Roku 1792 na przedmieściu Wileńskim ku Łukiszkom idąc na ulicy Podgórskiej pod numerem 865 w chałupce Wincentego Ignacego Marewicza Rotmistrza Wtwa Trockiego*, [Wilno]: [s. n.], [1792].
- Marewicz Wincenty Ignacy, *Ostatnia do Laury odezwa wierszem i prozą*, Warszawa: Drukarnia Misjonarzy, 1788.
- [Marewicz Wincenty Ignacy], *Polusia, Córka Kołodzieja, czyli Wolność oswobodzona. Opera tragiczna w dwóch aktach. Z Rosyjskiego na Polski język przetłumaczona, roku 1789*.
- [Marewicz Wincenty Ignacy], *Projekt nieuszkodzony prozą i wierszem Wincentego Ignacego Marewicza, Rotmistrza Woiewództwa Trockiego*, w Warszawie, 1788.
- [Marewicz Wincenty Ignacy], *Szczerze interesowanie się Marewicz za Marewiczem do Jaśnie Oświeconego Xięcia Imci Macieja Radziwiłły kasztelana wileńskiego, kawalera polskich orderow, podane w Nieświżu w rękopismie roku 1791. msc. kwienia d. 2*, [Wilno]: [s. n.], [1791].
- Aleksandrowska Elżbieta, Marewicz Wincenty Ignacy, in: *Polski Słownik Biograficzny*, t. XIX, Wrocław i in.: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1974.
- Aleksandrowska Elżbieta, Wincenty Ignacy Marewicz, in: *Pisarze polskiego oświecenia*, red. Teresa Kostkiewiczowa, Zbigniew Goliński, t. 2, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1994, p. 332–341.
- Aleksandrowska Elżbieta, Marewicz Wincenty Ignacy (1755–1822) in: *Dawni pisarze polscy od początków piśmiennictwa do Młodej Polski. Przewodnik biograficzny i bibliograficzny*, t. 2, Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 2001, p. 427–429.
- Anusik Zbigniew, Stroynowski Andrzej, Radziwiłł Maciej in: *Polski Słownik Biograficzny*, t. XXX, Wrocław i in.: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1987.
- Balaišytė Lina, „Laimingos revoliucijos“ šventės: apie Gegužės 3-iosios konstitucijos metines Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje, in: *Menotyra*, 2017, Nr. 4, p. 260–273.
- Bumblauskas Alfredas, *Senosios Lietuvos istorija, 1009–1795*, Vilnius: R. Paknio leidykla, 2005.
- Glemža Liudas, *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės miestų sąjūdis 1789–1792 metais*, Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2010.
- Kostkiewiczowa Teresa, Poci Oświecenia. Oświeceniowe poglądy na poezję, in: *Świat poprawić – zuchwale rzemiosło. Antologia poezji polskiego Oświecenia*, opracowali Teresa Kostkiewiczowa i Zbigniew Goliński, Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy, 1981, p. 5–21.
- Kostkiewiczowa Teresa, *Horyzonty wyobraźni. O języku poezji czasów Oświecenia*, Warszawa: Państwowo Wydawnictwo Naukowe, 1984.
- Kostkiewiczowa Teresa, Sentymentalizm, in: *Słownik literatury polskiego oświecenia*, pod redakcją Teresy Kostkiewiczowej, Wrocław, Warszawa, Kraków: Zakład Narodowy Imienia Ossolińskich, 2002, p. 566–574.
- Mačiulytė Kristina, *Kad Tėvynė gyvuotų... XVIII amžiaus antrosios pusės Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos proginiai pamokslai*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2005.
- Maksimowicz Krystyna, Wstęp, in: *Wiersze polityczne Sejmu Czteroletniego, d. 1: 1788–1789*, opracowała Krystyna Maksimowicz, Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 1998.
- Norkowska Aleksandra, Codzienne zapachy miasta utrwalone w piśmiennictwie polskiego oświecenia, in: *Codziennosc i niecodziennosc oświeconych*, t. 2: *W rezydencji, w podróży i na scenie publicznej*, pod redakcją Bożeny Mazurkowej, Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2013, p. 115–126.
- Petlak Anna, Miłosne „odezwy“ do Laury Wincentego Ignacego Marewicza, in: *Codziennosc i niecodziennosc oświeconych*, t. 1: *Przyjemności, pasje, upodobania*, pod redakcji Bożeny Mazurkowej, Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2013, p. 191–201.
- Petlak Anna, Przyczynek do badań nad ramą wydawniczą utworów dramatycznych Wincentego Ignacego Marewicza, in: *Acta Universitatis Lodzianis. Folia Litteraria Polonica*, 2016, Nr. 4 (34), p. 147–162.
- Petlak Anna, Źródła z epoki jako świadectwa polskiej i rosyjskiej recepcji opery Wincentego Ignacego Marewicza *Polusia, Córka kołodzieja, czyli Wolność oswobodzona...*, in: *Napis*, 2018, t. 24, p. 225–241.

- Raila Eligijus, *Apie 1791 m. gegužės 3-iosios konstituciją*, Vilnius: Aidai, 2007.
- Ročko Agata, Rola stroju francuskiego w literaturze polskiej drugiej połowy XVIII wieku. Zarys problematyki, in: *Europejski Wiek Osiemnasty. Uniwersalizm myśli, różnorodność dróg*, pod red. Marka Dębowskiego, Anny Grześkowiak-Krwawicz i Michała Zwierzykowskiego, Kraków: Societas Vistulana, 2013, p. 163–174.
- Senosios Lietuvos literatūra, 1253–1795*, sudarytojas Sigitas Narbutas, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2011.
- Tyszkiewicz Eustachy, *Wincenty Marewicz. Studium obyczajowe*, Warszawa: Drukarnia Gazety Warszawskiej, 1870.
- Wiersze imienninowe poetów z drugiej połowy XVIII wieku*, opracowanie Barbara Wolska, Bożena Mazurkova, Tomasz Chachulski, Warszawa: Instytut Badań Literackich PAN, 2011.
- Viliūnas Dalius, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės nacionalizmo filosofijos pradmenys XVIII a. pabaigoje, in: *XVIII amžiaus studijos*, t. 3: *Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė. Iššūkiai. Laimėjimai. Netektys*, sudarytoja Ramunė Šmigelskytė-Stukienė, Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2016, p. 44–84.
- Wolska Barbara, Wstęp, in: *Wiersze polityczne Pierwszego rozbioru i Sejmu delegacyjnego, 1772–1775*, opracowała Barbara Wolska, Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2001, p. 3–14.

LINA BALAIŠYTĖ – dailės istorikė, humanitarinių mokslų daktarė, Lietuvos kultūros tyrimų instituto Dailės istorijos ir vizualiosios kultūros skyriaus mokslo darbuotoja. Tyrinėja XVII–XVIII a. socialinę Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės dailės istoriją.

Elektroninis paštas l.balaisyte@gmail.com

WINCENTY IGNACY MAREWICZ ABOUT HIMSELF AND THE HOMETLAND: (SELF) REFLECTIONS OF THE LATE EIGHTEENTH-CENTURY WRITER

LINA BALAIŠYTĖ

Lithuanian Culture Research Institute

The article is dedicated to present, still unexplored in Lithuanian historiography, works of the late eighteenth-century writer Wincenty Ignacy Marewicz and to discuss his reflections on his living times. Marewicz (1755–1822) was a poor nobleman, born in Trakai powiat and, having studied there, he later spent in Vilnius a significant portion of his life, trying to survive off his literary activities. He dedicated his works to the nobles, hoping to receive their protection and support, which he also published and distributed on his own. Creative legacy of Marewicz is ample and omnidirectional, however his contemporaries considered him a secondary writer and even graphomaniac, thus he was forgotten by the following generations and was little researched. In spite of any doubts regarding literary skills of Marewicz, we can notice that his writings, often very personal, may be interesting to a historian because of the reflections about himself and his living times. Being avid supporter of state reforms and the Four-Year Sejm, Marewicz in the last years of the eighteenth century wrote pieces that were filled with patriotic spirit, full of contemplations on the destiny of his homeland and of advice to the powerful regarding governance of the country. Writings of the litterateur were close to sentimentalism, with the accentuated desire for authenticity and naturalness. Marewicz promoted ideas of egalitarianism and solidarity of society, criticising the predominant types of relationships. The article discusses works created by the litterateur in the last decade of the century, such as drama, political poetry, biographical narratives dedicated to the nobility and decorations designed for the anniversary of the May 3rd Constitution.

Keywords: Wincenty Ignacy Marewicz, eighteenth-century literature, sentimentalism, commemorative decorations.